

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED
INŠTITÚT POLITOLOGICKÝCH ŠTÚDIÍ**

BARBORA BURČÁKOVÁ

**POHĽAD NA PROCES BUDOVANIA
ENERGETICKEJ SPOLUPRÁCE MEDZI
EÚ A RUSKOM**

BAKALÁRSKA PRÁCA

Praha 2010

Autor práce: Barbora Burcáková
Vedúci práce: Doc. PhDr. Běla Plechanovová, Csc.
Oponent práce:
Dátum obhajoby: 2010

Hodnotenie:

Prehlasujem, že som bakalársku prácu na zadanú tému: „Pohľad na proces budovania energetickej spolupráce medzi EÚ a Ruskom“ vypracovala samostatne pod vedením vedúcej práce a uviedla som všetku použitú literatúru a všetky zdroje. Súčasne dávam povolenie k tomu, aby táto práca bola sprístupnená v príslušnej knižnici Univerzity Karlovej i prostredníctvom elektronickej databáze vysokoškolských kvalifikačných prác v repozitári UK a používaná k študijným účelom v súlade s autorskými právami.

V Prahe, máj 2010

.....

Barbora Burcáková

Ďakujem Doc. PhDr. Běle Plechanovovej za odborné vedenie tejto práce.

Barbora Burcáková

Bibliografický záznam:

BURČÁKOVÁ, Barbora. *Pohľad na proces budovania energetickej spolupráce medzi EÚ a Ruskom*. Praha : Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2010. 58 s.

Názov práce: „Pohľad na proces budovania energetickej spolupráce medzi EÚ a Ruskom“

Autor: Barbora Burčáková

Obor: IPS FSV UK

Vedúci práce: Doc. PhDr. Běla Plechanovová, Csc.

Anotácia:

Táto práca pojednáva o procese budovania strategického energetického partnerstva medzi EÚ a Ruskou federáciou. Energetická bezpečnosť predstavuje kľúčový predpoklad národnej bezpečnosti každého štátu, vzhľadom na výrazne limitovanú dostupnosť primárnych energetických zdrojov je však väčšina zemí odkázaná na ich externé dodávky. V prípade Európskej Únie je otázka energetického zabezpečovania navyše obzvlášť špecifická v tom, že v dôsledku nadnárodného charakteru inštitúcie energetická politika naďalej spadá do kompetencií národných vlád. Výrazne fragmentovaný vnútorný energetický trh, rovnako ako odlišné stanoviská členských štátov, pôsobia kontraproduktívne na koordináciu postupu a vyjednávanie jednotných podmienok spolupráce s externými dodávateľmi. Tieto problémy sa prejavujú v prípade stanovovania nového právneho rámca pre jej spoluprácu s Ruskou federáciou, ktorý dlhodobo zostáva aktuálnym predmetom vzájomných jednaní. Práca sleduje formálnu stránku procesu vyjednávania podmienok energetickej spolupráce medzi EÚ a Ruskom, pričom jej primárnym cieľom bude poskytnúť pohľad na zásadné momenty v tomto procese od roku 1994 až po súčasnosť a prostredníctvom definovania motívov na stranách jednotlivých aktérov ako diametrálne odlišných sa následne pokúsiť podať stručné vysvetlenie pretrvávajúcej stagnácie tohto procesu.

Klíčové slova: energetická spolupráca, strategické partnerstvo, energetická politika, dodávky nerastných surovín, Energy Charter Treaty, Energetický dialóg, zahraničná politika, spoločné záujmy

Title: „The overview on the EU-Russian negotiations on the development of mutual energy partnership“

Author: Barbora Burcáková

Annotation:

This thesis examines the strategic energy partnership between the EU and Russian Federation. Energy security is a key to national security of every country; however, given the limits of energetic sources in particular regions, most countries are dependent on importing energy from external sources. The EU, is a specific case, for despite the supranational character of its organization, the energy politics remains a competency of the national governments. The fragmentation of the internal market, as well as diverging interests of the member states have had a counterproductive effect on the coordination of the negotiation process with the EU's external contractors. The complications of this are played out primarily in the process of setting up a legal framework for cooperation with Russia, which remains a key subject of the negotiations. This work, then, centres on the formal aspect of this negotiation process; its primary focus is to map the key moments in the process, from 1994 until today. By defining the motives of the main actors as fundamentally different, this thesis aims to provide an explanation for the long-term stagnation in the EU-Russia energy negotiations.

Key words: energy co-operation, strategic partnership, energy policy, supplies of energy, Energy Charter Treaty, Energy Dialogue, foreign policy, common interests

Obsah

Úvod.....	1
Zoznam použitých skratiek.....	4
1. PROCES BUDOVANIA A INŠTITUCIONALIZOVANIA VYBRANÉHO ENERGETICKÉHO PARTNERSTVA.....	5
1.1. Demonštrácia existencie vzájomnej závislosti aktérov v rusko-európskom energetickom vzťahu.....	5
1.2. Motívy v pozadí iniciatívy na strane EÚ.....	9
1.2.1. Alarmujúca potreba (vy)riešiť otázku vlastnej energetickej bezpečnosti.....	9
1.2.2. EÚ a jej sebareprezentácia ako „distribútora“ západných hodnôt – princípov liberálnej demokracie a trhovej ekonomiky – v medzinárodných vzťahoch.....	10
1.3. Rok 1994 ako míľnik v procese budovania spolupráce medzi EÚ a Ruskom.....	11
1.4. Energetická charta ako kľúčový dokument v prebiehajúcom procese rozvoja energetickej spolupráce v eurázijskom priestore.....	13
1.4.1. Hlavné princípy ECT a jej prínos z hľadiska budovania kolektívnej energetickej bezpečnosti.....	14
1.4.2. ECT ako vektor perspektívneho rozvoja medzinárodnej energetickej spolupráce.....	15
1.4.3. Odmietnutie Ruska ratifikovať ECT.....	16
1.5. Spustenie Energetického dialógu EÚ a Ruska r. 2000 ako nový pokus o spoluprácu.....	18
1.6. Zhodnotenie.....	22
2. NÁHLAD NA MOŽNÉ PRÍČINY ZLYHÁVANIA PROCESU BUDOVANIA SPOLOČNEJ ENERGETICKEJ BEZPEČNOSTI.....	23
2.1. Absencia jednotnej energetickej politiky EÚ a následne i spoločného postupu členských štátov voči Rusku.....	24
2.2. Diametrálne odlišné priority Ruska. Ekonomický pragmatizmus a geopoliticky motivovaná energetická politika, slúžiaca ako nástroj jeho zahraničnej politiky.....	28

2.2.1. Pragmatické (ekonomické) záujmy.....	29
2.2.2. Strategické (geopolitické) záujmy.....	32
Záver.....	37
Summary.....	40
Zoznam použitej literatúry.....	41
Projekt bakalárskej práce.....	45

Úvod

Energetike ako jednému z kľúčových sektorov hospodárstva je v posledných rokoch venovaná čoraz väčšia pozornosť. Odhliadnuc od jej významu pre drvivú väčšinu ostatných odvetví hospodárstva fungujúci energetický sektor predstavuje fundamentálny predpoklad pre celkovú hospodársku stabilitu a ďalší ekonomický rast štátu. Práve v súvislosti s nadštandardným významom energetiky je súčasný stav odhadovaných zásob energetických zdrojov obzvlášť alarmujúci, a to jednak preto, že dostupné množstvo rezerv je značne limitované, a taktiež preto, že ich geografické rozmiestnenie je veľmi nerovnomerné, resp. koncentrované na území veľmi malého počtu štátov. Uvedené fakty následne výrazne zvyšujú hodnotu nerastných surovín na svetových trhoch a v neposlednom rade z nich činia i ostro sledovaný predmet záujmu politických elít nielen na národnej, ale predovšetkým na nadnárodnej úrovni.

Vyššie ilustrovaný problém sa obzvlášť vzťahuje na aktuálnu energetickú situáciu Európskej Únie, ktorú výrazný deficit vlastných zdrojov radí do kategórie subjektov *de facto* závislých na externých dodávkach. Štatistiky Európskej komisie napr. uvádzajú 54%-ný podiel importovaných surovín na celkovej energetickej spotrebe EÚ-27 v r. 2006,¹ pričom sa odhaduje, že závislosť EÚ na týchto dodávkach v najbližších 20-30 rokoch vzrastie až na 70%. Otázku energetickej bezpečnosti Únii navyše v posledných rokoch vo veľkej miere komplikuje podporovanie striktných ekologických kritérií vyplývajúcich z Kjótskeho protokolu, pričom sa predpokladá, že k zníženiu emisií CO₂ na zmluvne stanovenú úroveň výrazne prispeje práve získavanie energie z na jej území nedostatkového zemného plynu na úkor ostatných surovín.

Čoraz alarmujúcejšia energetická situácia EÚ v posledných rokoch tak prirodzene vedie k eminentnému záujmu bruselskej administratívy zabezpečiť členským štátom potrebnú kvantitu energetických surovín za dostupné ceny v dlhodobom horizonte, čo však z pozície importéra je treba chápať ako potrebu uzatvorenia spoľahlivého a ekonomicky výhodného partnerstva so štátmi – dodávateľmi.

EÚ ako celok je navyše postihnutá i ďalším aspektom problému energetického zabezpečovania, keďže napriek permanentným pokusom o diverzifikáciu naďalej vo veľkej miere zostáva odkázaná na dovoz surovín z veľmi limitovaného počtu zemí. V pozícii jej hlavného dodávateľa sa nesporne nachádza Ruská federácia, ktorá má

---

¹ Európska komisia; 2008

dlhodobo najväčší percentuálny podiel na dodávkach zemného plynu do členských štátov a druhý najväčší podiel na dodávkach ropy.² Z tohto dôvodu má energetická spolupráca s Ruskom špecifické postavenie a je jej venovaná zvláštna pozornosť nielen v rámci vzájomných vzťahov, ale aj v rámci celkových energetických vzťahov EÚ s tretími zemami.

Na strane druhej je však nutné definovať túto spoluprácu nielen ako najdôležitejšiu, ale taktiež ako najvyváženejšiu oblasť vzájomných vzťahov, keďže zisky z exportu energetických surovín do štátov EÚ-27 predstavujú v ruských štátnych príjmoch približne rovnako významnú položku akou je podiel ruských dodávok na celkovej energetickej spotrebe Únie. Je teda zrejmé, že stabilné prostredie a dlhodobá plánovaná spolupráca v oblasti energetiky sú momentálne medzi prioritami zahraničnopolitickej agendy oboch aktérov.

Napriek obojstrannému uvedomeniu si potreby zintenzívniť vzájomný energetický vzťah, navyše dokumentovanému pravidelne avizovanou ochotou k ďalším rokovaniam o komplexnej rámcovej dohode, predstavuje budovanie spoločnej energetickej bezpečnosti dlhotrvajúci proces, ktorý je poznačený neschopnosťou aktérov dosiahnuť kompromis v zásadných otázkach vyžadujúcich si spoločný postup.

Zdôvodnenie výberu témy a štruktúra práce

V prípade Európskej Únie je budovanie fungujúceho energetického partnerstva obzvlášť komplikovaným procesom, a to jednak vzhľadom na jej špecifickú povahu ako navonok unitárneho aktéra, avšak s absentujúcim koordinovaným postupom v energetických otázkach, a jednak vzhľadom na strategicky motivovanú energetickú politiku jej kľúčového dodávateľa, ktorú dodávateľ využíva na posilnenie svojho postavenia v globálnej aréne. Tento bilaterálny energetický vzťah preto sám osebe predstavuje skutočne pozoruhodnú sféru súčasných medzinárodných vzťahov, ktorej ďalší vývoj nateraz zostáva nejasný, avšak pomerne zásadný. Práca je preto zameraná na zmapovanie postupu budovania tohto pre obe strany nevyhnutného partnerstva, pričom jej primárnym cieľom bude poskytnúť pohľad na zásadné momenty v tomto procese od r. 1994 až po súčasnosť, v rámci nich zhodnotiť dosiahnuté výsledky

a prostredníctvom definovania motívov na stranách jednotlivých aktérov ako diametrálne odlišných sa následne pokúsiť podať stručné vysvetlenie pretrvávajúcej stagnácie tohto procesu.

Vzhľadom na plánovanú štruktúru stanovenú projektom bakalárskej práce z júna 2009 došlo pod vplyvom štúdia danej problematiky k zmene v konečnej verzii práce. Až hĺbkové štúdium Keohane-Nyeovej teórie komplexnej vzájomnej závislosti ma priviedlo k záveru, že tento teoretický koncept primárne zodpovedá analýze vzťahu medzi aktérmi medzinárodného systému, zatiaľ čo táto práca si kladie za cieľ monitorovať *proces jeho vytvárania*, resp. zintenzívňovania a ďalšieho prehĺbovania. Spoločne s konzultantkou Doc. PhDr. B. Plechanovovu sme následne došli k záveru, že v záujme dosiahnutia koherentnej výslednej podoby práce a taktiež redukovania jej rozsahu bude vhodným riešením plánovanú teoretickú časť vynechať. Samotná práca preto bude rozdelená do dvoch častí. V prvej časti je pozornosť venovaná samotnému procesu, pričom vzhľadom na iniciatívnu prevahu na strane EÚ bude v úvode tejto časti priestor venovaný aj pokusu o vysvetlenie, prečo Únia častejšie iniciuje rokovania o posilňovaní energetického partnerstva. Táto časť rozoberá obdobie od podpisu *Partnership and Cooperation Agreement* – fundamentálnej dohody etablujúcej široké spektrum vzájomnej rusko-európskej spolupráce; pozornosť je ďalej zameraná na *Energy Charter Treaty* ako kľúčový dokument medzinárodnej (nielen rusko-európskej) energetickej spolupráce a príčinám odmietavého postoja Kremľa voči tomuto dokumentu, ktorý budeme v tejto práci považovať za kardinálny problém v procese budovania spoločnej energetickej bezpečnosti medzi vybranými aktérmi a nakoniec bude priestor venovaný Energetickému Dialógu, poslednej a nateraz jedinej pravidelnej a inštitucionalizovanej aktivite venovanej výlučne otázkam tejto spolupráce.

Druhá časť práce sa pokúsi priniesť stručný náhľad na prekážky stojace v pozadí konečného vybudovania energetickej bezpečnosti medzi EÚ a Ruskom.

Zoznam použitých skratiek

CIS	Spoločenstvo nezávislých štátov/Commonwealth of Independent States
ECT	Zmluva o Energetickej charte/Energy Charter Treaty
ES	Európske spoločenstvá/Európske spoločenstvo
EÚ	Európska Únia
PCA	Dohoda o partnerstve a spolupráci/Partnership and Cooperation Agreement
WTO	Svetová obchodná organizácia/World Trade Organization
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík

1. PROCES BUDOVANIA A INŠTITUCIONALIZOVANIA VYBRANÉHO ENERGETICKÉHO PARTNERSTVA

V úvode diskutovaná pozornosť a čoraz intenzívnejší záujem politických elít venovaný energetike ako takej je dôsledkom rýchlo rastúcej spotreby energie, ktorá ostro kontrastuje s nedostatkom primárnych surovín a následne s jej klesajúcou produkciou. Energetické suroviny v pozícii nedostatkového, ale značne dopytového tovaru, a z toho vyplývajúcu možnosť manipulácie s ich cenami zo strany vyvážajúcich zemí tak v tejto práci budeme považovať za prejav existencie veľmi úzkych vzájomných vzťahov medzi aktérmi svetovej politiky, pričom práve vzniknutý vzťah medzi EÚ a Ruskom v oblasti energetiky považujeme za ilustratívny príklad tohto typu vzťahov. Vzhľadom na potrebu ruských energetických zdrojov na strane EÚ, a následný zisk z predaja týchto surovín na strane Ruska - ktorý je v jeho prípade chápaný ako nevyhnutný krok k zabezpečeniu vlastného ekonomického prežitia - chceme v nasledujúcej kapitole demonštrovať a akcentovať nutnosť rozvoja ich ďalšej spolupráce v tomto sektore.

1.1. Demonštrácia existencie vzájomnej závislosti v rusko-európskom energetickom vzťahu

V rámci hodnotenia rusko-európskej energetickej spolupráce ako príkladu relatívne symetrického vzájomného vzťahu je hneď v úvode nutné spochybniť obecnú rozšírenú predstavu o Ruskej federácii disponujúcej dominantným postavením v energetickej spolupráci s EÚ. K tejto téme sa adekvátne vyjadruje M. Leichtová vo svojej práci *EU a Ruská federace: Sňatek z rozumu*,³ kde ruskú energetickú politiku označuje za výlučne pragmatické budovanie obrazu o „*vlastnej potrebnosti*“.⁴ Leichtová poukazuje na fakt, že zatiaľ čo Rusko otvorene podporuje presvedčenia o európskej závislosti na jeho dodávkach nerastných surovín, v skutočnosti sa v tomto prípade jedná o závislosť obojstrannú v dôsledku toho, že ruská ekonomika je rovnako výrazne odkázaná na finančné príjmy z predaja nerastných surovín na trhu EÚ, ktorý pre Moskvu dlhodobo

---

³ LEICHTOVÁ, Magda. *EU a Ruská federace: sňatek z rozumu*. In Waisová, Šárka et al. *Evropská energetická bezpečnost*. 1. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 85-105. ISBN 978-80-7380-148-9

⁴ Leichtová; 2008; str. 87

predstavuje najväčšieho a najstabilnejšieho odberateľa.⁵ Potreba stabilného energetického partnerstva medzi oboma aktérmi preto bude predstavovať strategickú prioritu medzinárodnej agendy oboch uvádzaných aktérov.

V prípade Únie energetická bezpečnosť je dlhodobo diskutovanou témou z toho dôvodu, že vlastné zdroje a spracovanie nerastných surovín sú na území EÚ-27 ako jedného z najväčších energetických trhov na svete výrazne limitované. Súčasná závislosť EÚ na dodávkach z tretích zemí je odhadovaná zhruba na 45%, ale vplyvom rastúcej spotreby energie sa očakáva, že do r. 2030 táto závislosť porastie až na 70%.⁶ Z dlhodobej perspektívy je preto jednou z hlavných priorit Únie zabezpečiť stabilný a cenovo výhodný dovoz týchto surovín do členských štátov. Medzi importovanými surovinami najvyššie položky predstavujú ropa a zemný plyn, pričom medzi krajinami exportu oboch spomínaných surovín Rusko figuruje ako kľúčový dodávateľ. Situácia je obzvlášť alarmujúca v prípade zemného plynu, kde na rozdiel od ropy najväčší podiel na importe, konkrétne 42%, nepochádza od skupiny (hoci kartelizovanej) dodávateľov, ale z takmer monopolne postaveného a zároveň výrazne centrálne riadeného ruského energetického priemyslu. Je nutné dodať, že i napriek určitej diverzifikácii importérov,⁷ podiely 25,2% na svetových zásobách nerastných surovín a 20,6% na svetovej ťažbe robia z Ruska hlavného exportéra zemného plynu na svete,⁸ a následne z dlhodobého hľadiska i predného energetického partnera pre EÚ. Na druhej strane s ohľadom na uvádzané čísla možno racionálne predpokladať, že export nerastných surovín bude tvoriť významnú položku ruských štátnych príjmov i ruskej ekonomiky ako takej. Podľa štatistických údajov majú v Rusku len nerastné suroviny 60%-ný podiel na celkových príjmoch z exportu. V súvislosti s týmito údajmi ďalej musí byť do úvahy vzatý fakt, že EÚ-27 je v súčasnosti najväčším odberateľom ruských energetických surovín, čo z nej následne robí centrálny zdroj zahraničných investícií a hlavného ekonomického partnera Ruskej federácie. Uvedené príjmy navyše okrem finančnej položky v ruskej ekonomike predstavujú i konštitutívny nástroj na udržanie chodu samotného energetického priemyslu. Napriek bohatým zásobám i popredným pozíciám v exporte je preukázané, že produkcia nerastných surovín v uplynulých rokoch v Rusku

---

⁵ *Leichtová; 2008; str. 93*

⁶ *Waisová, 2008, str. 10-16*

⁷ Medzi ďalších významných dodávateľov zemného plynu do EÚ patrí Nórsko (24%), a Alžírsko (18%).

Evropská komise;

http://ec.europa.eu/dgs/energy_transport/figures/pocketbook/doc/2007/2007_energy_en.pdf. In

Leichtová; 2008; str.86

⁸ *Leichtová; 2008; str. 86*

zaznamenala určitý pokles, a jej udržanie, príp. navýšenie si v budúcnosti bude vyžadovať masívne finančné injekcie jednak na prieskum ťažko dostupných a doteraz neprebádaných lokalít (potenciálnych nálezísk), a jednak na modernizáciu technologických zariadení potrebných k ich spracovaniu.⁹ Odhliadnuc od „materiálnych“ ziskov plynúcich z udržiavania a etablovania vzájomného partnerstva je ďalej nutné spomenúť i určité strategické motívy na strane Moskvy, ktorá kurz svojej zahraničnej politiky v poslednej dobe prioritne orientuje na posilňovanie vlastnej pozície v medzinárodných vzťahoch, resp. na návrat medzi svetové mocnosti na úrovni „great power.“ Z tejto perspektívy Únia hrá rolu ústredného partnera - piliera pri budovaní *multipolárneho* svetového poriadku na jednej strane, a „Pan-Európskeho“ mierového systému na strane druhej.¹⁰

V otázke postavenia oboch aktérov v rámci vyššie demonštrovanej vzájomnej závislosti je nutné vziať do úvahy i alternatívne možnosti u oboch strán, keďže potenciál efektívne ich využiť môže existujúcu závislosť buď výrazne zredukovať, alebo môže významne ovplyvniť pozície aktérov z hľadiska spomínanej citlivosti/zraniteľnosti (tzn. možnosť potenciálnej redukcie závislosti prostredníctvom hľadania alternatívnych možností na oboch stranách). M. Sander v práci *A conceptual framework for analysis of international energy relations. An example of bilateral relations between the EU and the Russian federation*¹¹ v prípade EÚ za alternatívne možnosti k uzavretiu stabilnej a spoľahlivej energetickej spolupráce s Ruskom považuje:

- 1) zvýšenie produkcie vlastných energetických zdrojov (čerpanie z vlastných zásob nerastných surovín, využitie jadrovej energetiky, získavanie energií z obnoviteľných zdrojov)
- 2) diverzifikácia na strane exportu.

Naopak, možnosti Ruska zabezpečiť si stabilný odber energetických surovín a následne dostatočný príjem finančných zdrojov z ich predaja podľa autora spočívajú:

- 1) v monopolizácii energetického trhu na regionálnej úrovni prostredníctvom uzavretia strategickej spolupráce s krajinami stredoázijského regiónu (obzvlášť s členskými štátmi CIS), ktoré by v opačnom prípade mohli pre Moskvu predstavovať konkurenčného exportéra tých istých surovín do EÚ

---

⁹ Leichtová; 2008; str. 93-94

¹⁰ Sander; 2006; str. 242

¹¹ SANDER, Michael. *A Conceptual Framework for Analysis of International Energy Relations. An Example of Bilateral Relations between the EU and the Russian Federation*. In JESIENÍ, Leszek (ed.). *The Future of European Energy Security. Interdisciplinary Conference. First edition. Kraków : 2006, s. 223-250. ISBN 83-60125-80-5*

- 2) v stabilizácii svojho postavenia na globálnom energetickom trhu prostredníctvom prehĺbenia obchodných vzťahov s Indiou a Čínou, ktoré by sa stali jeho hlavnými odberateľmi.

Podľa M. Sandera však uvedené možnosti v konečnom dôsledku majú len veľmi malý potenciál k tomu, aby v blízkej budúcnosti mohli predstavovať reálnu substitúciu k energetickému partnerstvu medzi oboma aktérmi. Hlavnou príčinou je v prvom rade veľmi limitovaná možnosť diverzifikovať možnosti exportu surovín do EÚ, a to už z toho dôvodu, že zásoby na území Ruska sú jednak najrozsiahlejšie, a jednak z praktického hľadiska najjednoduchšie transportovateľné do členských štátov. V otázke vzrastu využívania vlastných zdrojov sú zase zásadnými problémami obmedzené zásoby vlastných primárnych surovín, ambivalentné postoje niektorých členských zemí voči využívaniu jadrových elektrární po katastrofe v Černobyle, a nakoniec v súčasnosti stále veľmi výrazná ekonomická náročnosť získavania energie z obnoviteľných zdrojov. Situácia na strane Ruska je veľmi podobná, a to i napriek skutočnosti, že možná orientácia energetickej politiky smerom na východ by pre Moskvu v konečnom dôsledku znamenala vyššie ekonomické zisky. Na druhej strane pre ňu ale Únia znamená prakticky nenahraditeľného *politického* partnera, čo Moskvu *de facto* stavia do pozície rovnakej „odkázanosti“ na stabilizáciu a udržiavanie korektných vzájomných vzťahov.¹²

Na základe uvedených faktov bude na energetické vzťahy medzi Ruskom a EÚ v tejto práci nazerané ako na ilustratívny príklad rastúcej vzájomnej závislosti v prípade medzištátneho obchodného vzťahu v ére globalizácie, kde sa kontinuálne hľadanie kompromisov a ich inštitucionalizovanie javí nielen ako obojstranne prínosné, ale predovšetkým ako jedno z najpriaznivejších možných riešení pre obe strany. Na mapovanie procesu budovania vzájomného energetického partnerstva bude nazerané z perspektívy EÚ ako hlavného iniciátora pokusov o legislatívne ukotvenie tejto vzájomnej spolupráce.

---

¹² Sander; 2006; str. 239-242

1.2. Motívy v pozadí iniciatívy na strane EÚ

Hoci vyššie demonštrovaná potreba konsolidácie spolupráce medzi EÚ a Ruskom v energetickom sektore je prítomná na stranách oboch aktérov, z historickej perspektívy s iniciatívou k podnikaniu konkrétnych krokov omnoho častejšie prichádzal Brusel. Za hlavné dôvody, ktoré ho k tomu vedú, možno označiť hneď dva aspekty súčasnej agendy EÚ: už spomínaná akútna potreba vyriešiť otázku vlastnej energetickej bezpečnosti na jednej strane, a rola nového „šíriteľa“ západných hodnôt v systéme medzinárodných vzťahov na strane druhej.

1.2.1. Alarmujúca potreba (vy)riešiť otázku vlastnej energetickej bezpečnosti

Domnievame sa, že k uvedomeniu si akútnej potreby vyriešiť analyzovanú otázku energetickej bezpečnosti v prípade EÚ došlo pod vplyvom tzv. plynových kríz z r. 2006 a 2009. Okamžité zastavenie dodávok plynu na Ukrajinu v dôsledku dlhodobo prebiehajúceho rusko-ukrajinského konfliktu v skutočnosti len naplno poukázalo na dlhotrvajúce štrukturálne problémy Únie v otázke importu energetických surovín. Konflikty s navonok externou povahou ju zasiahli vo veľkej miere, keďže Ukrajina mala ako tranzitná zem prístup k dodávkam smerujúcim do západnej Európy, z ktorých následne ilegálne čerpala a pokrývala tak vlastný deficit.¹³ V dôsledku toho sa tak niektoré, do sporu oficiálne nezainteresované členské zeme EÚ ocitli na niekoľko dní bez ruských dodávok, príp. ich objem sa počas otvoreného konfliktu výrazne znížil. Hoci v závere priame následky uvedených kríz viedli predovšetkým k úvahám Európskej komisie o znižovaní závislosti na ruských dodávkach a koncentracii sa na hľadanie alternatívnych možností, postavenie Ruska na svetovom trhu s energetickými surovinami z neho z dlhodobej perspektívy naďalej činí prinajmenšom *strategického* partnera pre EÚ, ktorého Brusel pri svojom energetickom zabezpečovaní nemôže obísť.

---

¹³ *Litera; 2006; str. 94-95*

1.2.2 EÚ a jej seba prezentácia ako „distribútora“ západných hodnôt – princípov liberálnej demokracie a trhovej ekonomiky – v medzinárodných vzťahoch

Pri interpretácii Európskej Únie ako relevantného aktéra medzinárodných vzťahov sa domnievame, že adekvátnym postupom bude zvažovať nielen jej ekonomický či politický potenciál ovplyvňovať medzinárodné dianie, ale pomerne významnú rolu tu bude zohrávať i jej schopnosť prezentovať sa a pôsobiť ako „normatívna mocnosť“,¹⁴ čo následne umožňuje vnímať EÚ celkovo ako (ďalšieho) značne silného a vplyvného „nositeľa hodnôt“ vo svetovej politike. Európska Únia v súčasnosti predstavuje špecifický a predovšetkým nový typ politického systému, v zmysle politického riadenia hybridom medzinárodných a nadnárodných foriem vládnutia a rozhodovacích procedúr, ktorého normatívnu silu vidíme v prvom rade vo fundamentálnych princípoch (a *de facto* i v samotnej podstate EÚ), reflektovaných už v samotných podmienkach získania členstva. Jedným z hlavných predpokladov, ktorého splnenie Kodanské kritéria od uchádzačských zemí vyžadujú, je, aby „[...] dosiahla stabilitu inštitúcií zaručujúcich demokraciu, zákonnosť, zaistenie ľudských práv a rešpektovanie ochrany ľudských menšín [...]“.¹⁵ Za jej normatívnu platformu možno obecné označiť hodnoty ako mier, sloboda, demokracia, ľudské práva či systém právneho štátu, čo dokazuje napr. ukotvenie idey všeobecného mieru v *Acquis Communautaire* či idey slobody v *Acquis Politique*.¹⁶ Vstupom do EÚ sa tieto normy automaticky stávajú principiálnymi normami aj u nových členských štátov, čo následne poskytuje možnosť interpretovať primárnu koncepciu Únie aj ako vytvorenie účinného nástroja na distribúciu civilných hodnôt do čo najširšieho spektra medzinárodného systému. Zároveň obecné platí (a len málokto to spochybňuje), že Únia počas svojho doterajšieho fungovania svojim členom dokázala zabezpečiť ekonomický rast, stabilitu a bezpečnosť, v dôsledku čoho sa členstvo v EÚ javí ako atraktívne pre rad ďalších, predovšetkým tranzitne demokratických zemí, ktoré si od neho sľubujú okrem iného i „asistenciu“ pri vlastnom procese demokratizácie. Európska Únia tak na medzinárodnom poli pôsobí nielen ako jeden z kľúčových aktérov prispievajúcich k udržaniu multipolarity medzinárodného systému, ale zároveň sa snaží seba prezentovať aj ako distribútor západných hodnôt,

¹⁴ MANNERS, Ian. *Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?* *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, 2002. s. 235-258.

¹⁵ Fiala; Pitrová; 2003, str. 154

¹⁶ Manners; 2002; str. 247

princípov liberálnej demokracie a trhovej ekonomiky na európskom, resp. až eurázijskom kontinente. Tieto princípy vo viac či menej obmenenej podobe sa ďalej Brusel snaží uplatňovať i vo svojej politike voči tretím zemiám prostredníctvom ich aplikovania do vzájomných medzinárodných dohôd; za jeden z ilustračných príkladov možno považovať práve jej energetickú politiku voči tretím zemiám vrátane Ruska a kroky, ktoré v rámci nej zatiaľ podnikla.

1.3. Rok 1994 ako míľnik v procese budovania spolupráce medzi EÚ a Ruskom

Čo sa týka historickej perspektívy samotného procesu budovania či utužovania energetického partnerstva medzi EÚ a Ruskom, všimli sme si, že táto hospodársko-politická spolupráca má svoje korene ešte v 60. rokoch 20. storočia, kedy pod vplyvom rastúceho exportu ropy a plynu zo sibírskych nálezísk a výstavby exportných ropovodov a plynovodov výrazne zintenzívil záujem krajín západnej Európy o dodávky energetických surovín z územia vtedajšieho Sovietskeho zväzu. Dôležitú rolu v prehĺbovaní tejto spolupráce následne zohrali tzv. ropné šoky na Blízkom Východe, kedy si západné zeme po 70%-nom navýšení cien ropy a vyhrážkach o drastickom znížení jej ťažby ako dôsledku ich proizraelskej politiky v čase arabsko-izraelského konfliktu naplno uvedomili potenciál politického vydierania energetickým partnerom, plynúci z ich výraznej závislosti na ropnom karteli Blízkeho Východu. Ich nasledujúce kroky preto viedli k snahe značne diverzifikovať dodávateľov energetických surovín. Citelné zmeny v utužovaní, a predovšetkým inštitucionalizovaní spolupráce s Ruskom však nastali až pod vplyvom geopolitických zmien v 90. rokoch, kedy rozpustenie RVHP, Varšavskej Zmluvy a nakoniec samotný rozpad ZSSR na jednej strane, ako aj pokračujúca európska integrácia na strane druhej, poskytli Západu nový priestor pre rozširovanie hospodársko-politického partnerstva s Ruskou federáciou.¹⁷ Rozsiahle zásoby nerastných surovín a obrovský ľudský kapitál z Ruska činili ekonomicky veľmi atraktívneho partnera, ktorý pre vtedy ešte Európske Spoločenstvo znamenal svojím spôsobom „výzvu“. Na jednej strane bolo na Rusko nazerané v rovine nového trhového potenciálu, na strane druhej šlo o určitý „test“ schopnosti ES - v podstate ešte stále ako nového typu politického subjektu

---

¹⁷ Makyta; 200ž; str. 54-55

v medzinárodných vzťahoch – pružne a koherentne reagovať na meniacu sa politickú situáciu.¹⁸ Rozhodujúcim momentom v histórii spolupráce bol však až rok 1994, a to hneď z dvoch dôvodov: v r. 1994 došlo k podpisu *Partnership and Cooperation Agreement* (PCA), základného právneho dokumentu upravujúceho spoluprácu medzi EÚ a Ruskou federáciou vo viacerých oblastiach spoločného záujmu, na ktorý sa následne odvolávajú i všetky neskôr prijaté legislatívne akty týkajúce sa vzájomného vzťahu.¹⁹ V tom istom roku bola zároveň prijatá Energetická charta - *Energy Charter Treaty*, dokument zameraný na liberalizáciu obchodu s ropou a zemným plynom vo vnútri i v susedstve EÚ.

PCA bol prijatý na Európskom koncile na Korfu v júni 1994 a v oblasti budovania celistvého strategického partnerstva medzi Ruskom a EÚ je považovaný za jeden z kľúčových dokumentov. Dohoda ako taká je zameraná na všetky potenciálne oblasti vzájomnej spolupráce a možno preto konštatovať, že z dlhodobej perspektívy priniesla projekt novej orientácie vzájomného vzťahu. PCA si kladie za cieľ mimo iných i veľmi ambiciózne vytvorenie tzv. *Common Space* medzi Ruskom a EÚ vo viacerých oblastiach, z ktorých hlavnú prioritu má mať oblasť ekonomická. Zintenzívňujúca sa spolupráca má prebiehať prostredníctvom pravidelných politických dialógov medzi oboma aktérmi na bianuálnych summitoch, pričom je nutné dodať, že za základný predpoklad jej rozvoja a udržiavania EÚ stanovila rešpekt demokracie a ľudských práv Ruskou federáciou.²⁰ Popri ekonomických a technických aspektoch upravujúcich vzájomný vzťah sa v spomínanom dokumente len pomerne okrajovo riešia otázky energetickej spolupráce, konkrétne v čl. 65, ktorý za jej základné normy označuje trhovú ekonomiku, transparentnosť a udržateľnosť.²¹ Naznačovaná marginálnosť tejto témy v PCA je však odôvodnená tým, že paralelne s vyjednávaním o tomto dokumente prebiehali separátne jednania zakladajúce pan-európsku energetickú spoluprácu (*Energy Charter Treaty*), o ktorých bude pojednávané nižšie, a na ktoré PCA v otázkach energetiky odkazuje. V konečnom dôsledku PCA predovšetkým stelesňuje predstavu Únie o naviazaní užších a obojstranne prínosných väzieb s Ruskou federáciou prostredníctvom obchodnej liberalizácie a prehlbovania vzájomnej spolupráce. Hoci je reálny prínos z prijatia tohto dokumentu v súčasnosti považovaný za diskutabilný, ak nie priam spochybňovaný, a väčšina vytýčených cieľov označovaná za pomerne vágne,

---

¹⁸ Haukkala; 2001; str. 24-25

¹⁹ Kiessner; 2006; str. 130

²⁰ Haukkala; 2001; str. 26

²¹ Kiessner; 2006; str. 130

nič to nemení na skutočnosti, že práve týmto dokumentom neboli len položené inštitucionálne základy partnerstva a Rusku priznaný status „most favoured nation“ na značnú časť jeho exportovaného tovaru,²² ale jeho podpisom zároveň obaja aktéri prejavili ochotu k ďalšej spolupráci, čím *de facto* oficiálne potvrdili prítomnosť potreby stabilizácie vzájomných vzťahov na oboch stranách.

1.4. Energetická charta ako kľúčový dokument v prebiehajúcom procese rozvoja energetickej spolupráce v eurázijskom priestore

Z hľadiska samotnej spolupráce v oblasti energetiky však ďaleko väčší význam než PCA mala úprava a zavedenie nových podmienok spolupráce v tejto oblasti na širšej regionálnej úrovni, a to prostredníctvom multilaterálnej Zmluvy o energetickej spolupráci – Energetickej charty (Energy Charter Treaty – ECT). Iniciatíva k vyjednávaniu o konsolidácii a inštitucionalizovaní fixných podmienok medzinárodnej energetickej spolupráce prišla (opäť) zo strany politicky i ekonomicky vyspelejšieho Západu, resp. práve v mene EÚ.²³ Dôvodom k nadviazaniu energetickeho partnerstva s postsovietskym regiónom bol aj fakt, že okrem vyriešenia otázky energetickej bezpečnosti západných zemí práve táto spolupráca prinášala ideálne podmienky k postupnému odstraňovaniu ekonomických rozdielov na eurázijskom kontinente. Už spomínaná výrazná energetická závislosť Západu, spôsobená nedostatkom vlastných zásob energetických surovín a rýchlo rastúcej spotrebe energií, spoločne s obrovským záujmom na diverzifikovaní dodávateľov, viedla západoeurópske štáty v otázkach energetickej politiky k strategickej orientácii na krajiny bývalého ZSSR, ktoré síce disponovali bohatými zásobami prírodných zdrojov, ale zároveň trpeli akútnym nedostatkom finančného kapitálu na modernizáciu vlastných energetických sektorov. Prioritným cieľom v procese budovania spolupráce preto bolo zriadenie multilaterálneho rámca pre spoločné riešenie energetických otázok na celom eurázijskom kontinente, ktorý mal prostredníctvom zjednodušenia a uľahčenia prístupu západných investorov na východné trhy s energiami a následne i tranzitu samotných energetických surovín z východu na západ jednak stabilizovať komplikujúcu sa energetickú situáciu Západu, a jednak prispieť k ekonomickému rozvoju

---

²² Haukkala; 2001; str.27

²³ S konkrétnym návrhom stratégie prišiel holandský premiér Ruud Lubbers v júni 1990.

postsovietskeho priestoru prostredníctvom rozvoja energetických sektorov v tomto regióne. Nástroj na realizáciu týchto ambícií predstavovala práve Energy Charter Treaty, prelomový a *de facto* jediný dokument svojho druhu zameraný na medzivládnu spoluprácu v energetickom sektore, širším medzinárodným spoločenstvom oficiálne prijatý taktiež v roku 1994.

1.4.1. Hlavné princípy ECT a jej prínos z hľadiska budovania kolektívnej energetickej bezpečnosti

Ústredným motívom ECT ako multilaterálnej zmluvy bolo predovšetkým posilnenie právneho poriadku v obchode s energetikou prostredníctvom zavedenia medzinárodných legislatívnych úprav jednak na reguláciu investícií v energetickom sektore, a jednak na už spomínaný obchod a tranzit energetických surovín. Celkovo bola zmluva zameraná na päť oblastí medzinárodnej energetickej spolupráce:

- ochrana a podpora prílevu zahraničných investícií v energetickom sektore;
- voľný obchod s energetickými surovinami, produktmi a príslušným zariadením, vychádzajúci z princípov o WTO;
- voľný tranzit energií prostredníctvom sprístupnenia dostupných ropovodov a plynovodov všetkým prepravcom;
- redukcia negatívnych vplyvov energetického priemyslu na životné prostredie prostredníctvom trvalého zlepšovania energetickej efektivity;
- právne mechanizmy na riešenie príslušných medzištátnych sporov a sporov medzi investormi a štátmi.²⁴

Z hľadiska liberalizácie a vytvorenia transparentného medzinárodného obchodu s energiami význam ECT spočíva predovšetkým v zavedení inovačných postupov a hĺbkovej orientácii zmluvy na oblasť investícií, obchodu a tranzitu v energetickom sektore. Podľa čl. 26 si ECT v tejto oblasti kladie za cieľ vytvoriť fakticky „režim ochrany investícií“, umožňujúci štátom vybraným investorom podstúpiť právne kroky voči vláde v prípade porušenia vzájomnej dohody a z nej plynúcich záväzkov ešte pred nezávislým súdnym procesom.²⁵ Ochrana a podpora investorov je navyše posilnená princípom nediskriminácie, na základe ktorého je štát povinný pristupovať k zahraničným investorom – ktorí sú tak ako on signatármi ECT – rovnako ako

---

²⁴ Konoplyanik; Wälde; 2006; str. 529

²⁵ Konoplyanik; Wälde; 2006; str. 532

k národným, príp. ako k investorom s preferenčným postavením. Vo vzťahu k investorom je tak štát limitovaný tradičnými právnymi záväzkami vyplývajúcimi nie z jeho národného, ale z *medzinárodného* práva, ktoré investorom zaručujú ochranu vlastníctva pred vyvlastnením povinnosťou finančnej kompenzácie, rešpektovanie uzavretých kontraktov bez nároku štátu na ich zrušenie, príp. žiadosť o prerokovanie, a spomínaná objektívna selekcia investorov spomedzi signatárov ECT, tzn. bez preferenčného prístupu k národným či inak favorizovaným investorom. Podobne aj v oblasti obchodu je hlavným cieľom ECT vytvoriť stabilný, predvídateľný a nediskriminačný režim vychádzajúci z obecných princípov o medzinárodnom obchode, zakotvených v zmluve o WTO. V praxi to znamená, že právne záväzky vyplývajúce z členstva vo WTO sa vzťahujú na všetkých signatárov ECT, tzn. i tých „stojacich mimo“ tejto organizácie. ECT sa tak *de facto* snaží rozširovať princípy liberalizácie obchodu na energetický sektor, a to i v regiónoch obecné charakterizovaných výrazným ekonomickým protekcionizmom. V otázke tranzitu zase ECT podľa čl. 7 zahŕňa povinnosť sprístupniť tranzitné zariadenia na nediskriminačnom princípe a bez preferenčných obmedzení a uľahčiť tak distribúciu energetických surovín do oblastí zainteresovaných v procese ECT. V závere tak možno konštatovať, že ECT predstavuje multilaterálny právny nástroj na liberalizáciu energetického sektora, následkom čoho má vzniknúť lepšie integrovaný a regulovateľný trh s energiami, ktorý má byť podkladom pre budovanie energetickej bezpečnosti globálnych rozmerov.

1.4.2. ECT ako vektor perspektívneho rozvoja medzinárodnej energetickej spolupráce

Z hľadiska analýzy ECT ako multilaterálneho nástroja prehlbujúceho vzájomnú energetickú spoluprácu viacerých aktérov na prakticky celoplošnej úrovni je nutné ozrejmiť, že v prípade tejto zmluvy nejde o zdanlivo jednostranne prospešnú dohodu, poskytujúcu zisk výlučne západným zemiám v podobe bezpečného prístupu k energetickým surovinám bývalého východného bloku, inak striktné kontrolovaným pomerne autoritárskymi praktikami a centrálnou riadenou ekonomikou. V pravom slova zmysle táto zmluva rovnako stanovuje legislatívny rámec pre proces tvorby multilaterálnej energetickej politiky na princípoch obchodného liberalizmu. Tento aspekt Energetickej Charty je obzvlášť významný pre východoeurópsky región, pretože prijatím ECT získavajú tieto zeme okrem materiálnych benefitov v podobe prílevu

zahraničného kapitálu i možnosť korigovať vlastnú reputáciu v ponímaní Západu. Súhlasom s otvorením trhov zahraničným investorom a prijatím podporných mechanizmov na ochranu investícií sa daný štát nielen automaticky stáva v ďaleko väčšej miere atraktívnym pre investorov, ale rovnako tým dáva „signál“ medzinárodnému spoločenstvu o jeho ochote akceptovať pravidlá globalizácie a už prítomnej schopnosti zapojiť sa do spolupráce týchto rozmerov. Pre región ako celok tak hlavný prínos prijatia ECT spočíva hlavne v získaní spomínanej možnosti zlepšiť svoju reputáciu ako politicky nestabilnej a ekonomicky nezaujímavej oblasti a následne poukázať na perspektívu pozitívneho vývoja ďalšej spolupráce medzi ním a krajinami západnej Európy. V neposlednom rade je nutné spomenúť, že odmietnutie zapojiť sa do procesu ECT by okrem absencie na potenciálne významných rokovaníach týkajúcich sa budúcnosti paneurópskej energetickej bezpečnosti prakticky znamenalo celkovú „ignoranciu“ daného štátu i v ostatných oblastiach globálnej ekonomiky. Možno teda konštatovať, že účasť na tomto procese postsovietskym krajinám okrem iného poskytuje aj možnosť dať najavo ich pripravenosť účastniť sa medzinárodných jednaní na demokratických a trhových princípoch.

1.4.3 Odmietnutie Ruska ratifikovať ECT

V predchádzajúcej kapitole bolo naznačené, že jedným z ústredných cieľov ECT je integrácia energetických sektorov na eurázijskom kontinente za účelom podpory (minimálne) paneurópskej spolupráce v oblasti energetiky, a následne i budovania regionálnej energetickej bezpečnosti medzi signatárskymi štátmi. V praxi tento proces v prvom rade vyžaduje liberalizáciu obchodu s ropou a zemným plynom prostredníctvom umožnenia voľnej konkurencie na poli ťažby, predaja i tranzitu nerastných surovín.²⁶ Práve tieto princípy Energetickej Charty na druhej strane predstavujú kardinálny problém v hľadaní kompromisu pri stanovovaní konkrétnych pravidiel energetickej spolupráce medzi niektorými zainteresovanými aktérmi. Z hľadiska analýzy ECT ako momentálne jediného existujúceho a obecné i relatívne prijateľného nástroja na vytvorenie lepšie integrovaného energetického trhu je nevyhnutné venovať pozornosť i odmietavým postojom, a to obzvlášť v prípade, ak s podobnými stanoviskami prichádzajú kľúčoví aktéri, bez súhlasu ktorých proces

---

²⁶ *Leichtová; 2008; str. 89*

budovania celoregionálnej energetickej bezpečnosti *per se* prakticky prestáva byť realizovateľný.

V tejto práci už bolo naznačené, že prijatím Zmluvy o Energetickej charte r. 1994 a jej oficiálnym vstupom do platnosti po tom, čo v r. 1998 dosiahol počet signatárov požadovaný počet 30, utužovanie energetickej spolupráce na eurázijskom kontinente nadobudlo nové rozmery a predovšetkým prinieslo pozitívne zmeny v atmosfére okolo riešenia energetických otázok vôbec. V tomto bode je však nutné bližšie špecifikovať, že napriek pomerne vysokým očakávaniam zásadných zmien na strane medzinárodného spoločenstva, ktoré vyplývajú z prijatia zmluvných podmienok ešte v tom istom roku 51 štátmi vrátane Ruska²⁷ ako pilotného producenta a exportéra energií v danom regióne, samotná ECT a s ňou súvisiace procesy liberalizácie energetických sektorov boli a sú i po podpise zmluvy výrazne brzdené pretrvávajúcim odmietaním moskovskej Štátnej Dumy zmluvu ratifikovať, a tým pádom i neaplikovaním z nej plynúcich konkrétnych krokov do ruskej energetickej politiky. Moskva sa navyše nepodpísala pod tzv. Tranzitný protokol k Energetickej charte, čím nateraz prakticky plne zabránila zavádzaniu princípov tržnej súťaže do obchodu s energetikou.

Výhrad Moskvy voči konkrétnym aspektom ECT je hneď niekoľko, azda najvýstižnejšie ich charakterizuje bývalý člen vedenia ruského plynárenského gigantu Gazprom Y. Komarov, ktorý Chartu interpretoval v prvom rade ako nástroj EÚ (i ďalších štátov) na získanie prístupu k ruským zdrojom energetických surovín a do celého palivoenergetického komplexu, od ťažby až po prepravu a distribúciu. Určité výhrady ďalej Rusko vyjadrilo aj voči stanovenej dĺžke kontraktov uzatváraných s investormi na základe noriem plynúcich z charty. Nové zmeny v oblasti legislatívy by totiž znamenali prechod od pôvodne dlhodobých kontraktov k zmluvám na podstatne kratšiu dobu, pričom však Kremel' argumentuje, že úvery na mnohomiliardové investície v energetickom sektore nimi nie je možné pokryť, resp. že banky nebudú akceptovať jednoročné zmluvy ako garanciu tak vysokých úverov.²⁸ V konečnom dôsledku tak Moskva dala zreteľne najavo, že citlivo vníma koncepciu ECT, podľa vlastnej interpretácie orientovanú výlučne v prospech západných zemí a ich investorov. Obecne možno výhrady Moskvy voči zmluvným záväzkom obsiahnutým v ECT rovnako chápať ako prejav strachu z externých zásahov do štátnej suverenity Ruskej federácie, inak veľmi dôležitého aspektu ruskej politickej kultúry. Tento problém do

---

²⁷ B. Litera; 2006; str. 47

²⁸ Litera; 2006; str. 48 -52

určitej miery skutočne vyvstáva jednak pod vplyvom už spomínanej povinnosti signatára ECT riešiť prípadné spory so zahraničným investorom podľa zásad medzinárodného práva, čo znamená podriaďiť sa vo veciach spadajúcich do sféry národného záujmu autoritám i jurisdikcii mimo dosahu štátnej kontroly, a jednak v dôsledku zmluvou limitujúceho disponovania energetickými zdrojmi nachádzajúcimi sa na území štátu – keďže ECT jasne definuje povinnosť signatárskych štátov umožniť zahraničným spoločnostiam prístup k ťažbe ich nerastných surovín na nediskriminačných trhových princípoch.

V skutočnosti však za hlavný problém v pozadí zamietavého stanoviska Moskvy je považovaný čl. 7 Zmluvy o Energetickej charte o tranzite energetických surovín. Čl. 7 každého zo signatárov zaväzuje podporovať a uľahčovať tranzit energetických surovín i produktov, a to prostredníctvom akceptovania a následného aplikovania nediskriminačných a transparentných pravidiel tržnej súťaže na získavanie prístupu k preprave či distribúcii energií. Práve tento krok však u Moskvy neprichádza do úvahy, pretože v praxi by okrem iného *de facto* znamenal zrieknutie sa kontroly prakticky celej momentálne dostupnej prepravnej siete plynovodov, prostredníctvom ktorej Rusko v súčasnosti „ovláda“ celkový tok energií smerujúci z regiónu bývalého Sovietskeho zväzu do oblastí EÚ. Zabránením sprístupnenia tranzitných zariadení širšiemu spektru prepravných spoločností tak Rusko následne zadarmo sabotuje akékoľvek úspechy západoeurópskych zemí v ich pokusoch o diverzifikáciu dodávateľov, pretože i prípadné nájdenie alternatívy k ruskému importu v rámci pomerne bohato zásobeného postsovietskeho priestoru by v závere stroskotalo na neschopnosti prepravy surovín/produktov do importovaných oblastí. Celkovo tak možno konštatovať, že napriek pretrvávajúcim snahám bruselskej administratívy o progres v tejto agende ruská ratifikácia ECT zostáva málo pravdepodobná, pretože by v perspektíve Kremľa znamenala výrazné obmedzenie jeho suverenity v zmysle straty značnej časti kontroly nad kľúčovým sektorom hospodárstva.

1.5. Spustenie Energetického dialógu EÚ a Ruska r. 2000 ako nový pokus o spoluprácu

Ruské (doslova) „marenie“ snáh Únie vo veci vyriešenia otázky energetickej bezpečnosti na celoregionálnej úrovni nakoniec priviedlo Brusel k zvoleniu odlišného

prístupu v úsilí o stabilizáciu vzájomnej energetickej spolupráci. V októbri roku 2000 vtedajší prezident Európskej Komisie Romano Prodi inicioval spoluprácu s Ruskom na bilaterálnej báze, avšak tento krát nie na základe legislatívneho definovania konkrétnych záväzkov pre obe strany, ale prostredníctvom ďaleko menej reštriktívnej politickej aktivity fungujúcej na báze dobrovoľnosti - tzv. Energetického dialógu, *de facto* fóra na spoločnú reguláciu vzájomnej energetickej spolupráce.²⁹ Podľa spoločnej deklarácie sa tak Európska Únia a Rusko „rozhodli na pravidelnej báze inštitucionalizovať energetický dialóg, ktorý umožní dosiahnutie pokroku v definovaní energetického partnerstva medzi EÚ a Ruskom a jeho príslušnými opatreniami.“³⁰ Je nutné dodať, že v prípade tohto dialógu sa na rozdiel od bežných medzivládnych rokovaní jedná skôr o formu „okrúhlych stolov“, ktorých sa okrem vládnych predstaviteľov zúčastnia aj experti a prakticky všetci aktéri zaangażovaní v rusko-európskom energetickom obchode, ktorí majú spoločne prispievať k dosahovaniu kompromisov v oblastiach spoločných záujmov. Energetický Dialóg tak *de facto* predstavuje platformu pre vyčlenenie, resp. osamostatnenie významnej energetickej agendy v rámci vzájomných vzťahov, a taktiež pre pravidelné a garantované stretávanie kľúčových predstaviteľov za účelom prejednávania a stanovovania pravidiel ďalšej spolupráce v oblasti energetiky.³¹ Je nutné dodať, že dialóg nateraz predstavuje vrchol vzájomných jednaní v oblasti energetiky, preto sme sa rozhodli venovať priestor aj jeho čiastkovým úspechom a následnému zhodnoteniu jeho reálneho prínosu v procese budovania analyzovaného energetického partnerstva. V súvislosti s týmto zámerom je však v prvom rade potrebné ozrejmiť, že napriek svojej nezáväznej forme dialóg predstavuje relevantný nástroj s potenciálom ďalšieho rozvoja energetickej spolupráce medzi danými aktérmi. Túto domnienku potvrdzuje fakt, že na oboch stranách sú markantné určité očakávania spojené s progresom vo veci vytvárania fungujúceho energetického partnerstva. B. Makyta vo svojej práci *Energetický dialóg EÚ a RF*³² napríklad poukazuje na jasne definované priority, s ktorými obe strany do novootvorenej diskusie vstupovali, a ktoré sa v nadchádzajúcich diskusiách na pôde

---

²⁹ Grätz; 2006; str. 206

³⁰ Joint Declaration on EU – Russia Energy partnership. In: Makyta; 2006; str. 52

³¹ Makyta; 2006; str. 52

³² MAKYTA, Branislav. *Energetický dialóg EÚ a RF*. In LITERA, Bohuslav; MAKYTA, Branislav; HIRMAN, Karel; VYKOUKAL, Jiří; WANNER, Jan (eds). *Energie pro Evropu. First edition. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 50-72. ISBN 80-86861-70-8*

tohto dialógu budú snažiť presadiť. V prípade požiadaviek EÚ voči Rusku sa podľa Makytu jedná o nasledovné oblasti:

- reforma tzv. „prirodzených monopolov“
- zlepšenie podnikateľského prostredia
- reciprocita v otváraní trhov
- ochrana životného prostredia a bezpečnosť atómových technológií
- prístup k ťažbe, produkcii a tranzitu bez akejkoľvek diskriminácie zahraničných spoločností
- bezpečnosť dodávok energetických surovín a transportnej siete

Ruská strana si zase stanovila nasledujúce ciele:

- zabezpečenie/zachovanie dlhodobých kontraktov na dodávky plynu
- prilákanie investorov
- bez limitné dodávky energií do krajín EÚ
- prepojenie elektrických sietí
- investičná participácia EÚ na dôležitých projektoch ruského energetického sektora
- pomoc pri zlepšovaní efektívneho využívania energií
- rozvoj siahajúci za iba jednoduchý export ergonosičov³³

V rámci pôvodného zámeru pokúsiť sa zhodnotiť doterajšie výsledky tohto dialógu sa naďalej odvolávame na B. Makytu, ktorý v citovanom príspevku konštatuje, že predchádzajúce summity v prvom rade priniesli zhodu oboch strán na vytýčení nasledujúcich prioritných oblastí spoločného záujmu v energetike:

- integrácia trhov s energiou
- podpora investícií v projektoch energetickej infraštruktúry
- obchod s jadrovými materiálmi a spolupráca na poli jadrovej bezpečnosti
- bezpečnosť a prepojenie transportnej infraštruktúry a energetických sietí
- spolupráca v oblasti námornej bezpečnosti
- Energetické technologické centrum a spolupráca v oblasti úspory a efektívneho využívania energií.³⁴

Medzi relevantné úspechy tohto dialógu B. Makyta radí práve posledný spomenutý bod, tzn. vytvorenie technologického centra r. 2002 ako prvého konkrétneho a najmä

---

³³ Makyta; 2006; str. 53

³⁴ Makyta; 2006; str. 55

„hmatateľného“ výsledku dlhotrvajúcich vzájomných jednaní. Práve ono sa podieľalo na spustení viacerých pilotných projektov týkajúcich sa úspory energie, environmentálnych otázok, organizovaní odborných konferencií, seminárov apod.³⁵ Za skutočne exponovaný úspech Bruselu v tejto oblasti možno ďalej označiť presvedčenie Moskvy o potrebe ratifikácie Kjótskeho protokolu. Podpora a účasť Ruska ako jednej z najväčších svetových priemyselných zemí totiž výrazne zvyšuje reálny dosah protokolu na environmentálnu ochranu, a v konečnom dôsledku možno tiež konštatovať, že Moskva svojím podpisom *de facto* prejavila ochotu pristupovať na kompromisy, čím si získala priazeň a celkovo ústretivejší prístup Európskej komisie aj v ďalších problémových oblastiach spoločných záujmov.³⁶

Okrem uvedených konkrétnych výsledkov však za úspech Energetického Dialógu prakticky možno označiť i to, že práve tento dialóg priniesol určité kompromisy v dovtedy značne sporných otázkach, či konsenzus vo veci stanovovania ďalších spoločných cieľov a plánovania spolupráce. Patrí k nim napr. uznanie prepojenia ruskej rozvodnej elektrickej siete s európskou za projekt „spoločného záujmu“, či spustenie (hoci miestami kontroverzných) projektov týkajúcich sa spoločného budovania nových tranzitných zariadení na prepravu ruského plynu – tzv. plynovodu Severný prúd.³⁷

Na druhej strane pri analýze reálneho prínosu Energetického Dialógu z hľadiska konkrétnych výsledkov a zmien ho však málokto z odbornej verejnosti hodnotí jednoznačne pozitívne, resp. výrazne pozitívne hodnotená býva vo väčšine prípadov len spomínaná zmena formy pre proces vytvárania fungujúceho energetického partnerstva, ktorá prešla od pôvodne rigidnej zmluvnej podoby k oveľa voľnejšej forme fóra s priestorom pre diskusie a spoločné hľadanie kompromisov. I voči nej však boli vznesené určité výhrady, konkrétne napr. v práci Jonasa Grätza *The EU Approach towards Energy Security and Russia*,³⁸ ktorý poukazuje na štrukturálne nedostatky okrúhlych stolov Energetického Dialógu. Hlavný problém J. Grätz vidí v pomerne náročnom zosúladiovaní predstáv vládnych predstaviteľov a zástupcov obchodných spoločností zúčastňujúcich sa rokovaní pri okrúhlych stolov. Poukazuje na skutočnosť, že veľké energetické spoločnosti v záujme zachovania vlastného monopolného

---

³⁵ Makyta; 2006; str. 56

³⁶ Makyta; 2006; str. 69-71

³⁷ Yorkan; 2006; str. 68-69

³⁸ GRÄTZ, Jonas. *The EU Approach towards Energy Security and Russia*. In JESIENÍ, Leszek (ed.). *The Future of European Energy Security. Interdisciplinary Conference. First edition. Kraków : 2006, s. 193-222. ISBN 83-60125-80-5*

postavenia vystupujú proti implementácii európskych noriem na obchod s energetikou a v konečnom dôsledku tak samy bránia liberalizácii energetických trhov. Podľa J. Grätza k stagnácii dialógu ďalej vo veľkej miere prispievajú i ambivalentné postoje niektorých členských štátov - významných ruských odberateľov. Jedná sa hlavne o prípad Nemecka, ktoré pod vplyvom súčasných vyhovujúcich obchodných podmienok, vyplývajúcich z nadštandardných personálnych vzťahov medzi vládnymi činiteľmi, preferuje individuálne jednania s Ruskom na bilaterálnej úrovni a odmietaním aplikovania európskych direktív i podpory dialógu tak *de facto* oslabuje pozície EÚ ako celku pri vyjednávaní podmienok spolupráce s Ruskom.³⁹

Hodnotenie obecného, hmatateľného prínosu Energetického Dialógu je taktiež pomerne ťažko definovateľné, keďže výsledky väčšiny vzájomných rokovaní a summitov sú v rovine deklarácii a prísľubov týkajúcich sa plánovania ďalšej spolupráce. Vzhľadom k tomu, že z hľadiska jeho povahy ide predovšetkým o už spomínanú politickú aktivitu fungujúcu na báze dobrovoľnosti, zo samotného vytvorenia dialógu nevyplývajú žiadne konkrétne záväzky (okrem dodržiavania spoločne odsúhlasených predpisov).⁴⁰ Dosiahnuté kompromisy možno považovať za úspechy dialógu, avšak v rámci vytvárania reálneho strategického partnerstva a spoločnej energetickej bezpečnosti podľa pôvodných predstáv EÚ zohrávajú tieto kompromisy len marginálnu rolu. Otázkou rovnako zostáva, nakoľko možno Energetický Dialóg považovať za efektívny nástroj na stanovovanie fixných pravidiel vzájomnej spolupráce, keďže vzhľadom na už spomínanú dobrovoľnú účasť aktérov na tomto procese tu neexistujú žiadne sankčné mechanizmy či donucovacie prostriedky.

1.6. Zhodnotenie

V celej tejto práci bolo niekoľkokrát naznačené, že energetická spolupráca medzi EÚ a Ruskou federáciou v súčasnosti predstavuje najdôležitejšiu oblasť vzájomných vzťahov. Na margo v prvej časti demonštrovannej vzájomnej závislosti medzi týmito aktérmi je nutné ďalej zdôrazniť, že na rozdiel od iných, menej strategických oblastí vzájomných vzťahov, je závislosť v tejto sfére veľmi vyvážená, a teda uvedomovanie si potreby ďalšej spolupráce je markantné na oboch stranách. Dlhotrvajúci proces formovania obojstranne akceptovateľného inštitucionálneho rámca pre toto rusko-

---

³⁹ Grätz; 2006; str. 207-208

⁴⁰ Leichtová; 2008; str. 90

európske energetické partnerstvo prechádza pomerne zložitým vývojom, pričom hovoriť o faktickom vytvorení funkčného strategického partnerstva či spoločnej energetickej bezpečnosti je – napriek určitému progresu – zatiaľ veľmi predčasné. Harmonizácia energetických politík EÚ a Ruska prebieha pomaly, pričom za hlavný problém v tomto procese považujeme pretrvávajúci odmietavý postoj Ruska v otázke jeho prístúpenia ku kľúčovému dokumentu (ECT), ktoré tým bráni rozšíreniu liberalizačných požiadaviek na obchod s energetikou, čím v konečnom dôsledku *de facto* neobmedzene blokuje možnosť výrazne zjednodušiť a zefektívniť nielen vzájomnú energetickú spoluprácu, ale prakticky medzinárodný obchod s energetikou ako taký. Navyše vzhľadom na už spomínané vágne výstupy momentálne jedinej oficiálnej a regulárnej aktivity v tejto veci - Energetického dialógu sa domnievame, že v rámci evaluácie doterajších výsledkov celkového energetického dialógu EÚ a Ruska možno s určitosťou konštatovať *de facto* len neinštitucionalizovaný konsenzus aktérov v otázke potreby existencie spoločnej energetickej bezpečnosti v zmysle obojstrannej zodpovednosti na sebe závislých dodávateľov a spotrebiteľov energetických služieb.

2. NÁHLED NA MOŽNÉ PRÍČINY ZLYHÁVANIA PROCESU BUDOVANIA SPOLOČNEJ ENERGETICKEJ BEZPEČNOSTI

V úvode práce už bolo spomenuté, že európska závislosť na dodávkach ruských energetických surovín predstavuje dlhodobo diskutovaný fenomén, ktorý sa naplno prejavil práve pod vplyvom v posledných rokoch rýchlo rastúcej spotreby, presadzovania striktných ekologických kritérií obmedzujúcich spotrebu určitých druhov energetických surovín a predovšetkým rozšírením EÚ o východoeurópske štáty, čím sa podiel ruských surovín na celkovej spotrebe EÚ výrazne zvýšil. Tieto skutočnosti následne podnietili aktivitu Európskej komisie za účelom stabilizácie a spoločnej regulácie vzájomných vzťahov, ktoré sa však Brusel snaží presadiť prostredníctvom veľmi konkrétnych - a druhou stranou zďaleka nie úplne akceptovateľných - predstáv, v konečnom dôsledku znamenajúcich jednu z hlavných príčin neschopnosti reálneho vybudovania spoločnej energetickej bezpečnosti. Bruselom definované požiadavky na ďalšiu spoluprácu, oficiálne reprezentujúce záujmy EÚ ako celku, navyše sú, ako už

v tejto práci bolo naznačené, v niekoľkých prípadoch výrazne konfrontované s individuálnymi záujmami niektorých členských štátov, v dôsledku čoho absentuje jednotný postup európskych zemí voči Rusku, a čo bude následne výrazne oslabovať negociačnú pozíciu EÚ pri spoločných jednaniach. Na strane druhej budú v zmysle existujúcich bariér v procese stabilizácie vzájomnej energetickej spolupráce analyzované súčasné geopolitické záujmy Kremľa, v rámci ktorých predstavuje práve energetický faktor strategický nástroj na realizáciu zahraničnopolitických záujmov súčasnej ruskej diplomacie.

2.1. Absencia jednotnej energetickej politiky EÚ a následne i spoločného postupu členských štátov voči Rusku

Na margo zásadných obštrukcií prítomných na strane EÚ taktiež je nutné poukázať na fakt, že výrazný posun vpred z hľadiska stabilizácie energetického partnerstva s Ruskom by teoreticky mohlo priniesť prístupenie členských štátov k vytvoreniu spoločného prístupu k riešeniu energetických otázok v rámci dlhodobo diskutovaného zavedenia jednotnej, plne integrovanej energetickej politiky vo vnútri EÚ.⁴¹ Pravdou je, že na strane Európskej komisie skutočne možno pozorovať tendencie smerujúce k značnej koordinácii rozhodovaní o energetických otázkach jednotlivých štátov. Za pravdepodobne najmarkantnejšie konkrétne výstupy zmieňovaných snáh možno s veľkou pravdepodobnosťou považovať dokumenty prijaté Európskou komisiou v posledných rokoch, t.j. Zelenú knihu *Európska stratégia pre udržateľnú, konkurencieschopnú a bezpečnú energiu* z r. 2006, zreteľne volajúcu po „potrebe spoločnej európskej reakcie“ v energetických otázkach členských štátov,⁴² a o rok neskôr tzv. *Akčný plán pre energetickú efektivitu*, ktorý okrem „vypracovania udržateľnej integrovanej európskej politiky v oblasti energetiky“ predkladá na členské štáty i kľúčovú požiadavku z hľadiska zmieňovanej koordinácie postupu voči Rusku, konkrétne v znení „vytvorenia spoločného prístupu k vonkajšej energetickej politike.“⁴³ Na strane druhej však je nutné dodať, že uvádzané snahy o kooperáciu pri riešení energetických otázok jednotlivých členských štátov EÚ sú na úrovni orgánov

---

⁴¹ Hirman; 2006

⁴² Černocho; 2008; str. 73

⁴³ Černocho; 2008; str. 74

konajúcich v záujme Únie ako celku prítomné v ďaleko väčšej miere než na úrovni štátov samotných, čo následne pôsobí kontraproduktívne ako na budovanie jednotnej energetickej politiky, tak aj na samotný proces vyjednávania podmienok energetickej spolupráce s Ruskom. V praxi možno tento fenomén označiť za výsledok odlišných predstáv o podobe energetickej bezpečnosti medzi jednotlivými štátmi EÚ, ako aj medzi nimi samými a Európskou komisiou.⁴⁴ Na komplexnosť procesu začleňovania energetických otázok pod rámec spoločnej politiky EÚ poukazujú viaceré neúspešné pokusy v priebehu formovania a upevňovania pozície Únie ako nadnárodnej inštitúcie, ktorej primárnym cieľom bolo práve zabezpečiť hospodársky rast a prosperitu členských štátov. Paradoxne, napriek statusu energetiky ako jedného z kľúčových sektorov hospodárstva sa do zakladajúcich Rímskych zmlúv nepodarilo presadiť vytvorenie samostatnej kapitoly a špecifického legislatívneho rámca na túto tému, čo však do značnej miery vysvetľuje odlišné pojmávanie energetickej bezpečnosti u jednotlivých zakladajúcich štátov a predovšetkým vtedy ešte obecné relatívne prijateľná energetická situácia v Západnej Európe.⁴⁵ Udalosti z nadchádzajúcich dekád ale spôsobili zvrät v percepcii energetickej bezpečnosti ako takej naprieč členskými štátmi a viedli k viacnásobným pokusom o začlenenie energetiky medzi oblasti vyžadujúce „spoločnú akciu.“ Pravdou však je, že k výrazným zmenám umožňujúcim radikálne riešiť energetickú bezpečnosť „jednohlasne“ v mene EÚ zatiaľ nedošlo a v blízkej budúcnosti pravdepodobne ani nedôjde, keďže ani posledná reformná zmluva prinášajúca nemalé inštitucionálne zmeny v prípade ďalšieho pôsobenia Únie (Lisabonská zmluva) nedáva vo veciach energetiky výlučnú legislatívnu právomoc orgánom EÚ, ale ponecháva ju v oblasti spoločných (zdieľaných) kompetencií Únie a členských štátov.⁴⁶

Zásadným problémom stojacim v ceste reálnemu progresu jednak vo veci koordinácie národných energetických politík jednotlivých členských štátov, a následne aj v otázke koordinovaného postupu voči tretím zemiám sa tak do značnej miery stále zdá byť samotná povaha EÚ ako hybridnej inštitúcie, keďže práve celkový deficit rozhodovacích procedúr v rukách Komisie v prípade riešenia otázok energetickej bezpečnosti poskytuje jednotlivým členským štátom dostatočný priestor pre individuálne jednania s externými partnermi. Modifikácia kompetencií Európskej

---

⁴⁴ Černocho; 2008; str. 79

⁴⁵ Kosior; Mógelin; 2006; str. 14-16

⁴⁶ Slašťan; Jančo; Virová; Hodás; 2009; str. 32

komisie v prospech možnosti riešenia energetických otázok na „komunitárnej“ úrovni, tzn. v zmysle zavedenia jednotnej energetickej politiky by tak pravdepodobne ako jediná mohla vyvolať dostatočný politický tlak na eliminovanie, resp. úplné odstránenie pretrvávajúceho trendu bilaterálnych vzťahov so strategickými vonkajšími dodávateľmi energetických surovín.

Práve v súvislosti s vyššie spomenutým procesom „komunitarizácie“ energetických otázok F. Černoch vo svojej analýze *Energetická politika EÚ: pozice na půli cesty* konštatuje, že napriek zmieňovaným konkrétnym legislatívnym krokom možno na poli EÚ naďalej pozorovať určitú dichotómiu pri stanovovaní konečných pravidiel spoločného riešenia energetickej bezpečnosti. Autor tu poukazuje na skutočnosť, že zatiaľ čo členské štáty pristupujú na podmienky harmonizácie a postupného vytvárania vnútorného - spoločného trhu s energetikou v rámci Únie, práve vo veci strategických vonkajších jednaní a uzatváraní dohôd s tretími zemami jednotlivé štáty vehementne odmietajú prenesenie rozhodovacích kompetencií z rúk národných vlád na výkonné orgány EÚ.⁴⁷ Ako konkrétny príklad tu môže slúžiť prípad Nemecka, Francúzska či Talianska vo vzťahu k budovaniu jednotného európskeho trhu so zemným plynom, ktoré kontinuálne blokujú snahy Komisie o implementáciu kontroverznej direktívy stanovujúcej tzv. vlastnícky unbundling, tzn. povinné rozdelenie energetických firiem na producentov a prepravcov energií,⁴⁸ ktorá zároveň predstavuje jednu z kľúčových požiadaviek harmonizácie národných energetických politík a následne i budovania fungujúceho vnútorného trhu so zemným plynom/energiami v rámci EÚ. Tento ich postoj možno vysvetliť dlhotrvajúcimi nadštandardnými vzťahmi s kľúčovými energetickými dodávateľmi na zmieňovanej *bilaterálnej* úrovni, charakteristickými uzatváraním obojstranne výhodných dohôd konkrétne medzi ruským exportérom Gazprom a národnými importujúcimi spoločnosťami s dominantným, takmer monopolistickým postavením na domácich trhoch. Je nutné dodať, že spomínané západoeurópske štáty dlhodobo patria k najväčším odberateľom ruského plynu spomedzi krajín súčasnej EÚ, v dôsledku čoho majú aj výrazný nominálny podiel na celkových ruských príjmoch z exportu tejto suroviny. Notoricky známy je práve príklad Nemecka, kde už aj tak intenzívna vzájomná energetická spolupráca bola ešte donedávna podložená aj úzkymi interpersonálnymi vzťahmi medzi vrcholnými politickými predstaviteľmi uvedených zemí (konkrétne sa jednalo o G. Schrödera a V.

---

⁴⁷ Černoch; 2008; str. 78-79

⁴⁸ Černoch; 2008; str. 77

Putina), a následné angažovanie Nemecka v kontroverznom projekte budovania už spomínaného plynovodu Severný prúd. Vybudovanie tohto plynovodu zabezpečí prepravu ruského plynu cez Baltické more priamo do Nemecka, Francúzska a Holandska, čo *de facto* umožní transport plynu z Ruska bez zásahu územia problematických tranzitných zemí. Účasť Nemecka, resp. obsadenie kľúčových výkonných pozícií bývalými nemeckými politickými funkcionármi, rovnako ako vysoký podiel nemeckých energetických spoločností BASF/Wintershall a E.ON/Ruhrigas na financovaní jeho výstavby tak predstavuje nielen ekonomicky výhodný projekt pre nemecké hospodárstvo, ale Nemecko (a v konečnom dôsledku i ostatné štáty západnej Európy) si ním rovnako zabezpečili bezpečný prísun dodávok zemného plynu i v prípade pretrvávania spomínaných problematických vzťahov s nateraz neobíditeľnými tranzitnými zemami. Na strane druhej však je nutné dodať, že podobné „exkluzívne západné“ projekty vzbudzujú averziu u mnohých nových, prevažne východných členských štátov EÚ, ktoré síce na ruskom exporte plynu nezanechávajú tak výrazný podiel, avšak v dôsledku podstatne nižšej diverzifikácie importérov tejto suroviny je ich závislosť na výlučne ruskom plyne neporovnateľne vyššia než v prípade západných zemí. Dôvodom pre podobné reakcie je práve skutočnosť, že plynovod Severný prúd umožní Moskve zastaviť dodávky plynu do vybraných, politicky problematických zemí bez toho, aby zastavenie dodávok akokoľvek zasiahlo hospodársky i politicky ďaleko významnejších západných partnerov.⁴⁹ Je nutné však zdôrazniť, že stavba uvádzaného plynovodu je len jedným z príkladov energetickej politiky Kremľa, ktorá z hľadiska konštruovania jednotného postupu EÚ vo veci vzájomných jednaní s tretími zemami v prípade riešenia energetických otázok má sama osebe výrazne deštruktívny efekt na koherenciu, a v konečnom dôsledku taktiež i na vnútornú stabilitu súčasnej Únie ako celku: samotná otázka ďalšieho postupu voči Rusku rozdeľuje Úniu na energeticky relatívne zabezpečený Západ, ktorý si však vďaka zvýhodneným podmienkam a nadštandardným vzťahom niektorých zemí v tomto značne politizovanom energetickom partnerstve prakticky buduje vlastnú energetickú bezpečnosť na úkor tej „celoeurópskej“. Na druhej strane je na Rusku ďaleko viac závislý Východ, ktorý privilegované partnerstvá západných zemí stavajú do znevýhodnenej pozície submisívneho aktéra, a ktorého energetická bezpečnosť je kvôli absencii separovanej transportnej infraštruktúry *de*

---

⁴⁹ Larsson; 2006; str. 192-199

facto permanentne ohrozovaná rizikom pozastavenia dodávok od majoritného importéra v prípade vzniku ďalšieho konfliktu medzi Ruskom a tranzitnými zemami.⁵⁰ Obecne teda možno usúdiť, že práve osobitné bilaterálne vzťahy niektorých západných zemí s Ruskom v konečnom dôsledku bránia podnikaniu konkrétnych politických krokov v rámci definovania podmienok energetickej spolupráce s Ruskom v mene celej EÚ. Absentujúca solidarita Západu voči vysoko závislým štátom EÚ tak jednak pôsobí výrazne kontraproduktívne na proces budovania celoeurópskej energetickej bezpečnosti, a jednak z nej plynúca nejednotnosť členských štátov v otázke ďalšieho postupu voči Rusku intenzifikuje pozíciu Moskvy ako *subjektu* energetickej hry, ktorý bude vo vzájomnom vzťahu stanovovať pravidlá. Podľa nás však zároveň možno objektívne konštatovať, že ruská diplomacia si prostredníctvom týchto strategických dohôd s niektorými západnými veľkoodberateľskými spoločnosťami, ponúkajúcimi účasť na hospodársky veľmi lákavých, a teda len ťažko odmietnuteľných projektoch, z príslušných národných vlád zároveň účelovo formuje nielen privilegovaných obchodných partnerov, ale súčasne aj kľúčových *politických* partnerov, ktorí budú v rámci zachovania korektných vzájomných vzťahov ďalej podporovať zahraničnopolitické záujmy Ruska pri bilaterálnych jednaniach s EÚ ako celkom.⁵¹

2.2. Diametrálne odlišné priority Ruska. Ekonomický pragmatizmus a geopoliticky motivovaná energetická politika slúžiaca ako nástroj jeho zahraničnej politiky

Za ďalší zásadný problém brániaci uzavretiu konečnej dohody o vzájomnej energetickej spolupráci medzi EÚ a Ruskou federáciou táto práca označuje diametrálne odlišné predstavy oboch aktérov o jej konkrétnej podobe. Zatiaľ čo primárnym cieľom budovania energetického partnerstva s Ruskom je v prípade EÚ zaistenie vlastnej energetickej bezpečnosti (čo v praxi znamená v prvom rade spomínanú bezpečnosť a stabilitu cenovo dostupných dodávok potrebného množstva energetických surovín), na strane Ruska možno pozorovať skôr pragmaticky a strategicky motivovanú spoluprácu, prostredníctvom ktorej Moskva môže realizovať svoje národné záujmy. Vzhľadom na vlastnú, *de facto* konkurenčnú, prevahu, tzn. vlastné energetické bohatstvo i prakticky priamu kontrolu transportných trás energií zo Strednej Ázie do Európy, je energetický

---

⁵⁰ Noěl; 2008; str. 8-9

⁵¹ Leichtová; 2008; str. 90

sektor z dlhodobého hľadiska vnímaný ako kľúčový prostriedok na zaistenie vlastnej národnej bezpečnosti.⁵² Hlavné rozpory z hľadiska stanovovania konkrétnych podmienok energetickej spolupráce tak *de facto* spočívajú v zastávaní diametrálne odlišných princípov, ktoré tak budú samy osebe *a priori* vylučovať možnosť konsenzu pri definovaní konkrétnej podoby vzájomnej spolupráce: zatiaľ čo na strane EÚ možno zreteľne pozorovať presadzovanie liberálnych tržných princípov, ktorých účelom je v prvom rade vytvoriť prostredie konkurencieschopného vnútorného trhu s energiami, čím zároveň *a priori* obmedzujú možnosť štátu vstupovať, resp. výrazne interferovať do procesov energetického sektora, v prípade energetickej politiky praktizovanej Ruskou federáciou v posledných rokoch (resp. zhruba od nástupu V. Putina na post prezidenta) sú vo veľkej miere prítomné tendencie zintenzívňovať štátnu kontrolu nad vlastným energetickým sektorom, podložené i ich explicitným zakotvením v *Energetickej stratégii Ruska na obdobie do roku 2020*.⁵³ Domnievame sa teda, že jednotlivé motívy, ktoré vedú Moskvu k spomínanému protekcionizmu – v dôsledku ktorého doterajší bilaterálny energetický dialóg medzi EÚ a Ruskou federáciou prakticky zachováva *status quo* bez výraznejších zmien - môžeme rozdeliť na motívy rýdzo pragmatické (ekonomické) a strategické (geopolitické).

2.2.1. Pragmatické (ekonomické) záujmy

Odhládnuv od obecné špecifickej povahy energetického sektora pre hospodárstvo štátu je v prípade Ruskej federácie nutné bližšie ozrejmiť, že postavenie energetiky je tu obzvlášť atypické z toho dôvodu, že práve energetický sektor sa výrazne podieľa na tvorbe HDP, a teda vo veľkej miere prispieva k celkovému hospodárskemu rastu krajiny. Pre ďalšiu ilustráciu významu energetického sektora pre ruské hospodárstvo možno spomenúť, že export energetických surovín predstavuje zhruba 55% celkového ruského exportu, že energetický a palivový komplex majú dohromady približne 30%-ný podiel na celkovom priemyselnom výstupe, či skutočnosť, že zo 100 najväčších ruských spoločností až 75 pôsobí práve v energetickom sektore.⁵⁴

Numericky demonštrovaná hodnota energetického sektora navyše nadobúda ďaleko väčší význam v kombinácii jednak so značne špecifickou percepciou energetiky ako

---

⁵² Kaczmariski; 2006; str. 159

⁵³ Anochin; Prorok; 2009; str. 11-12

⁵⁴ Larsson; 2006; str. 33-34

klúčového prostriedku na zaistenie národných záujmov, a jednak s diametrálne odlišnou „ekonomickou logikou“, založenou na postsovietskej perzistencii vnímania štátnych zásahov do jednotlivých sektorov hospodárstva ako ekonomicky prospešných. Z tohto pohľadu je následné protežovanie objektívne vplyvného postavenia Ruska na európskom trhu s energetikou priamo prostredníctvom národnej vlády relatívne pochopiteľné, a na strane druhej do značnej miery objasňuje aj neschopnosť európskej diplomacie aktívne zapojiť Rusko do vzájomnej spolupráce založenej na liberálnych trhových princípoch. Tento prístup ilustratívne vysvetľuje argumentácia Moskvy na margo odmietania vlastného angažovania sa v budovaní globálnej energetickej bezpečnosti podľa „európskych noriem“, spočívajúca v percepcii vlastného energetického sektora ako hospodársky príliš významného na to, aby mohol byť plne zverený do rúk korporácií a ovládaný výlučne samoriadiacim trhovým mechanizmom. Podobné názory možno podľa R. Larssona zahliadnuť už v dizertačnej práci V. Putina na tému významu nerastných surovín v stratégii rozvoja ruskej ekonomiky z konca 90. rokov, v ktorej sú enormné zásoby ruských energetických zdrojov považované za fundamentálny nástroj na zaistenie štátneho hospodárskeho rastu a budovanie statusu ekonomickej veľmoci, a ktorá je taktiež považovaná za relevantný podkladový materiál pri neskoršom plánovaní energetickej stratégie Ruska.⁵⁵ V práci údajne možno nájsť okrem iného aj kritiku „západného“ spôsobu riadenia, tzn. úplnú privatizáciu štátneho sektora, a odkazy na potrebu regulácie a kontroly ekonomickej činnosti spoločností, a taktiež dôraz na koncipovanie energetickej politiky v prospech národných záujmov Ruska.⁵⁶

Obecne teda možno konštatovať, že z pohľadu ruskej interpretácie krokov ekonomicky *prospešných* pre národnú bezpečnosť štátu je nevyhnutné politicky podporovať strategický sektor hospodárstva. Následná argumentácia Moskvy v prospech odmietania bruselských kritérií a predstáv o vzájomnej energetickej spolupráci tak preto bude spočívať v odvolávaní sa na „energetickú bezpečnosť producenta“. M. Anochin a V. Prorok vo svojom článku *Energetická bezpečnosť a energetická politika Ruské federácie* definujú kategóriu energetická bezpečnosť producenta (konkrétne z hľadiska záujmov Ruskej federácie) ako „spoľahlivosť a stabilitu dopytu po plyne a prístup Gazpromu do európskych lokálnych sietí.“⁵⁷ Bezpečnosť dopytu pre zeme-dodávateľov

---

⁵⁵ Larsson; 2006; str. 53-54

⁵⁶ Larsson; 2006; str. 55

⁵⁷ Anochin; Prorok; 2009; str. 13; pozn. č. 9

energetických zdrojov pritom znamená „adekvátny dopyt po ich produkcii za rozumnú cenu, čo umožní návratnosť investícií pôvodne vložených do energetického sektora jeho ďalší rozvoj.“⁵⁸ Moskva teda vehementne odmieta niektoré z kľúčových požiadaviek EÚ, ako napr. reštrukturalizáciu jedného z najväčších národných monopolov – Gazprom – v zmysle jeho rozčlenenia na ťažobnú a prepravnú časť, či liberalizáciu cien energií na domácom trhu prakticky preto, že sa obáva rastu konkurencieschopnosti na európskom energetickom trhu, a tým i ohrozenia súčasnej pozície kľúčového dodávateľa energetických surovín do krajín EÚ. Samotné rozčlenenie plynárenského koncernu Gazprom by totiž prispelo k zvýšeniu ťažby surovín mimo jeho štruktúr, a následné umožnenie prepravy (a najmä exportu) takto získaných surovín prostredníctvom momentálne Gazpromom kontrolovanej tranzitnej infraštruktúry by umožnilo vznik konkurenčného prostredia s viacerými producentmi a dodávateľmi energií na európskom trhu, a následne s vysokou pravdepodobnosťou aj pre Kremľ zďaleka neprijateľný pokles exportných cien ruských energetických surovín. Navyše je nutné dodať, že Bruselom rovnako požadované sprístupnenie ruskej potrubnej siete externým producentom by otvorilo nové možnosti pre dodávky surovín zo Strednej Ázie či z oblasti Kaspického mora, čo by značne oslabilo dominantné postavenie Ruska na trhu s energiami. V rámci skúmania aktuálnych ekonomických záujmov Ruska možno práve naopak dlhodobo pozorovať tendencie zabráňovať prieniku zahraničných exportérov energetických surovín na európske trhy: odmietaním liberalizácie tranzitnej infraštruktúry Rusko usiluje o to, aby suroviny smerovali najprv priamo na ruský trh, čím si *de facto* vytvára podmienky pre možnosť navyšovania vlastných exportných kapacít.⁵⁹ Práve z podobných dôvodov Moskva kontinuálne odmieta ratifikovať *Zmluvu k Energetickej charte* a súvisiaci *Tranzitný protokol* (v prípade tohto dokumentu však nezanedbateľnú rolu zohráva aj skutočnosť, že plné prístupenie k *Charte* by pre Rusko okrem umožnenia nekontrolovateľného prístupu zahraničných investorov k jeho potrubnému systému znamenalo aj ďalšie ekonomické obmedzenia v zmysle povinnej aplikácie preň nevýhodných jednotných európskych prepravných taríf. Z ekonomického hľadiska teda možno konštatovať, že v poprednom záujme Ruska je uchovať si dominantnú pozíciu na európskom energetickom trhu, keďže toto postavenie Moskve následne umožní stanovovanie jednostranne výhodných podmienok vzájomnej spolupráce, orientované v prospech vlastného hospodárskeho rastu.

---

⁵⁸ Anochin; Prorok; 2009; str. 13

⁵⁹ Hirman; 2004

2.2.2. Strategické (geopolitické) záujmy

V predchádzajúcich častiach bolo viackrát naznačené, že približne rovnako výrazný podiel na protekcionizme ruského energetického sektoru majú okrem motívov ekonomických aj motívy geopolitické. Práve na margo týchto motívov K. Hirman vo svojom článku pre internetový magazín eTrend *Energetický dialóg EÚ a Ruska viazne* z marca 2004 skonštatoval, že „pre súčasné ruské vedenie je práve energetická politika jednou z najdôležitejších priorít“⁶⁰ a že práve prostredníctvom nej sa Kreml snaží upevniť medzinárodnú pozíciu krajiny. Energetický sektor, resp. dominantná pozícia Ruska na globálnych trhoch s energetikou je tak z pohľadu ruského vedenia *de facto* vnímaná ako veľmi účinný nástroj zahraničnej politiky štátu, avšak je nutné zdôrazniť, že realizácia tohto potenciálu je možná výlučne za predpokladu úspešného uchovania štátnej kontroly nad energetickými kapacitami, ktoré má ruský štát v súčasnosti k dispozícii.

Z hľadiska ďalšej analýzy pojmu „ruské geopolitické záujmy“ je však ešte hneď na úvod nutné spomenúť fakt, že tento pojem je sám osebe pomerne obsiahly; vzhľadom na rozsah tejto práce preto zďaleka nie je možné venovať sa tomuto problému do hĺbky. Priestor venovaný geopolitickým záujmom Ruska tak bude adekvátny výlučne potrebe objasnenia motívov štátneho protekcionizmu ruského energetického sektora, ktorý je v tejto práci považovaný za jednu z hlavných bariér v procese budovania rusko-európskej energetickej spolupráce.

Domnievame sa, že geopolitické, resp. zahraničnopolitické záujmy Moskvy za poslednú dekádu možno obecné charakterizovať ako kontinuálnu snahu o už spomínané upevnenie pozície Ruska na medzinárodnej scéne. Podotýkame, že v kontexte uvedomenia si dominantného postavenia Ruskej federácie na svetových trhoch s energetikou to *a priori* poukazuje na prítomnosť potenciálu subordinovať charakter energetickej politiky zahraničnopolitickým cieľom; tento fenomén býva v západných médiách častokrát považovaný za triviálne využívanie energetickej politiky ako politickej zbrane, tzn. ako veľmi účinného nástroja zahraničnej politiky, ktorý z pohľadu Západu Moskva *de facto* „zneužíva“ na dosahovanie zahraničnopolitických cieľov.

---

⁶⁰ Hirman; 2004

Tendencie zvyšovať zahraničný vplyv a snahy o znovu navrátenie statusu globálnej veľmoci Ruskej federácii možno v zahraničnej politike Kremľa pozorovať zhruba od nástupu Vladimira Putina na post prezidenta v r. 2000, ktorý Jel'cinovu éru izolácie kategoricky nahradil ambicióznejšou a agresívnejšou politikou voči zahraničným partnerom, v praxi reprezentovanou podstatne hlbšou angažovanosťou Ruska na medzinárodnom poli.⁶¹ Túto zmenu v kurze zahraničnej agendy Moskvy možno vysvetliť jednak uvedomením si potreby medzinárodnej spolupráce za účelom lepšej koordinácie spoločnej akcie v boji proti terorizmu, ktorá sa obzvlášť výrazne prejavila po teroristických útokoch z 11. septembra, a jednak celkovo nepriaznivou situáciou, v ktorej sa Rusko nachádzalo prakticky od konca studenej vojny: pod vplyvom spomínanej politiky izolácie sa Rusko z hľadiska jeho pozície v globálnej aréne ocitlo fakticky odstavené, obklopené pomerne krehkými a politicky bezvýznamnými štátmi, navyše v prostredí s neustále sa formujúcimi a čoraz početnejšími alianciami, avšak bez solídnych zahraničných spojencov na svojej strane. Zreteľný pokles vplyvu na zahraničné dianie sa následne odrazil na vnútornej situácii Ruska, a to v podobe spochybňovania Jel'cinovej domácej i zahraničnej politiky vôbec, postupného rozmachu radikálnych a separatistických hnutí a vnútornou nestabilitou krajiny. Jel'cinova administratíva tak v snahe vyrovnáť sa s porážkou v studenej vojne bez dotknutia sa citlivého ruského ega *de facto* spôsobila prepád kedysi jednej z dvoch existujúcich superveľmocí na post mocnosti regionálneho významu, a následne úplnú stratu pozície relevantného aktéra na globálnej úrovni s možnosťou aktívnej participácie či vplyvu na ďalší vývoj v práve meniacom sa medzinárodnom prostredí. *Status quo* Ruska na medzinárodnom poli v 90. rokoch veľmi výstižne okomentoval i Putinov minister zahraničia Igor Ivanov, ktorý v rozhovore pre ruský denník *Izvestia* z 10. júla 2002 na margo vtedajšej zahraničnej politiky poznamenal: „Na začiatku 90. rokov sme boli v stave hľadania a lability, neistí či byť s Európou, Áziou alebo s niekým iným.“⁶²

V dôsledku vyššie uvedených skutočností sa domnievame, že práve absencia stability a predvídateľnosti v zahraničnopolitických vzťahoch Ruskej federácie viedla po obsadení prezidentského kresla V. Putinom k razantnej zmene kurzu v zahraničnej politike. Uvedomenie si faktickej straty medzinárodnopolitického uznania a následnej destabilizácie vnútro politickej situácie spôsobenej vo veľkej miere vplyvom dlhodobej

---

⁶¹ Lynch; 2003; str.12

⁶² “In the early 1990s, we were in a state of searching and shakiness, unclear whether to be with Europe or Asia or someone else.” I. Ivanov, *Mezhdunarodnaya Zhizn*, jún 2002. In: Lynch; 2003; str.11

politiky izolácie predchádzajúceho kabinetu tak poukázalo na akútnu potrebu definovať vlastnú medzinárodnú pozíciu. To sa v praxi prejavilo intenciami o vytvorenie priateľského vonkajšieho prostredia, a to prostredníctvom rozhodnutia sa pre relatívne prozápadnú orientáciu novej zahraničnej politiky Ruska. Z hľadiska teórie medzinárodných vzťahov tak túto zmenu možno interpretovať ako odklonenie sa od pôvodných snáh o zachovanie multipolarity svetového poriadku (v ktorom by Rusko kategoricky zastávalo pozíciu jedného zo svetových pólov) k politike pozvoľného asociovania sa s euroatlantickou komunitou ako lídrom globalizácie a svetového ekonomického rozvoja, pre Rusko predstavujúcou viac než nevyhnutného spojenca v procese vlastnej revitalizácie na medzinárodnom poli.⁶³

V rámci spomínanej zmeny v prospech prozápadne orientovanej zahraničnej politiky Ruska predstavuje práve Európska únia kľúčového aktéra v pozornosti ruskej diplomacie z poslednej dekády. V súvislosti s postavením Únie v percepcii Putinovho kabinetu je zaujímavý názor D. Lyncha v už niekoľkokrát citovanom článku *Russia faces Europe*⁶⁴, podľa ktorého (na rozdiel od mnohých ruských, ale i západných analytikov) EÚ nie je vnímaná výlučne ako postupne silnejúci protipól k dominantnej pozícii Spojených štátov v globálnej aréne, ale predovšetkým ako relevantný a samostatný člen rovnakej (euroatlantickej) komunity so značným dosahom na dianie v globálnom spoločenskom priestore,⁶⁵ navyše s perspektívou mimoriadne lukratívnej vzájomnej hospodárskej spolupráce.

V rámci aplikovania vyššie uvedených motívov v pozadí ponímania vlastnej energetickej politiky súčasnou ruskou garnitúrou na analyzovaný proces budovania rusko-európskej energetickej spolupráce sa následne domnievame, že energetická politika Ruskej federácie momentálne má (a v dlhodobom horizonte má naďalej mať) dva základné strategické účely:

- 1) prostredníctvom nej sa Moskva snaží intenzifikovať vzťahy so súčasnými svetovými politickými i hospodárskymi lídrami, a následne celkovo upevniť pozíciu krajiny voči svojim najdôležitejším partnerom:**⁶⁶ v úzkej vzájomnej spolupráci v oblasti energetiky Kreml' vidí silný a stabilný základ nielen hospodárskeho, ale potenciálne i politického partnerstva s EÚ ako relevantným

---

⁶³ Lynch; 2003; str. 9-12

⁶⁴ LYNCH, Dov. *Russia faces Europe. Chaillot Papers n°60*. Vydáva EU Institut for Security Studies, 1991-. Paris: EU Institut for Security Studies, 2003.

⁶⁵ Lynch; 2003; str. 16

⁶⁶ Hirman; 2004

aktérom na medzinárodnom poli. Na strane druhej však je nutné dodať, že upevňovanie vzťahov s EÚ bude s najväčšou pravdepodobnosťou prebiehať zásadne v rovine „pripútania“ Ruska k euroatlantickej komunite, ktoré je z perspektívy Moskvy vnímané ako jeden z kľúčových predpokladov úspešného renovovania pôvodného statusu Ruska ako jednej zo supervelmocí. Utužovanie rusko-európskych vzťahov teda nemožno považovať za formu subordinácie bývalého komunistického lídra západným hodnotám, ale skôr za rýdzo pragmatickú politiku ruskej vlády z poslednej dekády.

- 2) v súčasnosti je vo veľkej miere využívaná aj ako veľmi účinný nástroj donucovacej zahraničnej politiky, tzn. ako „politická zbraň“ určená na dosahovanie zahraničnopolitických cieľov.** Za azda najmarkantnejší príklad tu možno označiť rozširovanie, resp. obnovovanie a zachovávanie vplyvu v postkomunistických zemiach (presnejšie v štátoch združených v SNS), kde je závislosť na dodávkach ruských energetických surovín dokonca vyššia než u väčšiny členských štátov EÚ. Postavenie Ruska na energetických trhoch tak vo fragilných a politicky nestabilných štátoch eurázijského regiónu poskytuje Moskve priestor na využívanie vlastných energetických zásob (nielen) voči týmto zemiach ako tzv. „energetickú páku“⁶⁷, t.j. ako donucovací prostriedok na vyvíjanie politického tlaku v prospech národných záujmov Ruska, ktorými sa v tomto prípade rozumie opätovná, viac či menej explicitná kontrola bývalých komunistických štátov. Samotný záujem Ruska o kontrolu postsovietskeho priestoru pritom predstavuje dlhodobý fenomén, ktorý však v súvislosti s diskutovaným záujmom Ruska o rekonštrukciu statusu globálnej veľmoci nadobúda nový rozmer: upevňovanie pozície ako regionálnej veľmoci, tzn. ako jediného dominantného aktéra v oblasti, v Kremli naďalej chápanej ako „ruská sféra vplyvu,“ je v súčasnej zahraničnej politike vnímané ako obligátny politický krok, od ktorého sa v percepcii ruskej diplomacie očakáva uznanie Ruska ako relevantného aktéra aj v globálnej aréne.⁶⁸

V dôsledku uvedených motívov tak za primárny ruský záujem v oblasti energetiky možno označiť zachovanie súčasného „monopolu“ na energetických trhoch, ktorá má v budúcnosti - prostredníctvom adekvátnej energetickej politiky – Rusku umožniť realizáciu vlastných geopolitických záujmov, a následne zaistiť národnú bezpečnosť

---

⁶⁷ Anochin; Prorok; 2009; str. 11

⁶⁸ Buzan; Waeber; 2003; s. 404-405

ruského štátu. Tieto motívy preto zároveň chápeme ako hlavné príčiny štátneho protekcionizmu ruského energetického sektora, a taktiež ako zásadné problémy v procese budovania spoločnej energetickej bezpečnosti medzi vybranými aktérmi.

Záver

Energetická bezpečnosť *per se* je obecné považovaná za jeden z hlavných predpokladov bezpečnosti národnej, potreba zabezpečenia dostatočného množstva energetických surovín v dlhodobom horizonte sa preto vyskytuje medzi hlavnými prioritami v agende moderného štátu. Vzhľadom na obmedzené zásoby primárnych zdrojov je však väčšina štátov fakticky odkázaná na externé dodávky energetických surovín. Vzniknuté energetické väzby medzi štátmi-importérmi a štátmi-exportérmi tak následne reflektujú existenciu veľmi úzkych vzájomných vzťahov medzi jednotlivými aktérmi súčasného medzinárodného systému, ktoré vo veľkej miere ovplyvňujú celkovú „atmosféru“ v medzinárodnom systéme. Za ilustratívny príklad tohto typu vzťahov možno označiť práve rusko-európsku energetickú spoluprácu: EÚ je – za predpokladu jej ponímania ako *unitárneho* subjektu – existenčne závislá na importe energetických surovín z Ruska, zatiaľ čo príjmy z exportu surovín do EÚ-27 sú zas otázkou ekonomického prežitia Ruskej federácie.

Energetické partnerstvo medzi EÚ a Ruskom je napriek svojej zjavne symetrickej povahe predmetom dlhotrvajúceho a naďalej otvoreného procesu konsolidácie, resp. hľadania konsenzu vo veci konečného stanovenia obojstranne akceptovateľných podmienok ďalšej spolupráce. V tomto procese sa ako omnoho aktívnejší javí Brusel, ktorý doteraz inicioval väčšinu konkrétnych krokov. Medzi hlavné dôvody, ktoré bruselskú administratívu k výraznej aktivite vedú, možno zaradiť okrem urgentnej potreby vyriešiť otázku energetického zabezpečovania členských štátov aj možnosť touto cestou šíriť princípy obchodného liberalizmu do globálnej energetickej spolupráce, a to prostredníctvom iniciovania a presadzovania dohôd vedúcich k vytvoreniu transparentného a nediskriminačného konkurenčného prostredia, a týmto spôsobom zároveň dokumentovať svoju reputáciu „normatívnej moci“ v súčasnom medzinárodnom systéme.

Samotná energetická spolupráca medzi Ruskom a EÚ prebieha zhruba od 60. rokov 20. storočia, avšak k jej zintenzívneniu došlo až v dôsledku rastúcej vzájomnej závislosti v posledných dvoch desaťročiach. Napriek viacnásobným a stále prebiehajúcim pokusom o stanovenie definitívneho a obojstranne prijateľného právneho rámca pre túto spoluprácu však konštatujeme, že k vybudovaniu avizovanej spoločnej energetickej bezpečnosti zatiaľ nedošlo. Domnievame sa, že za konkrétnu príčinu stagnácie tohto procesu možno označiť negatívny postoj Moskvy voči ťažiskovému dokumentu

v procese reformovania širšej medzinárodnej spolupráce – *Energy Charter Treaty*. Odmietnutie Štátnej dумы ratifikovať túto dohodu zostáva kardinálnym problémom energetického vzťahu EÚ a Ruska, a to hneď z dvoch dôvodov: vzhľadom na strategickú pozíciu Ruska na svetových energetických trhoch, vyplývajúcu z jeho prakticky plnej kontroly tranzitnej infraštruktúry, jeho neúčast' na tejto dohode zapríčinila prakticky zmrazenie procesu prehlbovania medzivládnej spolupráce v energetickom sektore minimálne na úrovni eurázijského regiónu; ďalej ňou Moskva *de facto* explicitne vyjadrila odmietnutie orientovať vonkajšiu energetickú politiku do roviny liberálnych trhových princípov. Kategorické odmietanie ruskej diplomacie podieľať sa na uvedenom projekte poukazuje na základný rozpor v otázke fundamentálnych hodnôt medzi vybranými aktérmi, ktorý, nateraz bráni vo vytvorení obojstranne prijateľného legislatívneho rámca pre fungovanie vzájomnej spolupráce. Výrazné zmeny sa Únii nepodarilo dosiahnuť ani po opätovnom naštartovaní procesu v podobe Energetického dialógu, kde Moskva svojou participáciou síce demonštruje ochotu ďalej rokovať o podmienkach spolupráce, avšak je málo pravdepodobné, že sa prostredníctvom týchto guľatých stolov podarí eliminovať pretrvávajúce nezhody, keďže tie, zdá sa, majú svoje korene v celkom odlišných predstavách o ďalšej orientácii vzájomnej spolupráce.

V snahe zodpovedať aj poslednú zo skúmaných otázok, tzn. zhodnotiť pozadie neúspešných pokusov o vybudovanie spoločnej energetickej bezpečnosti medzi vybranými aktérmi, sme v tejto práci došli k záveru, že vyššie spomenuté výrazne sa líšiace predstavy v skutočnosti reflektujú diametrálne odlišné priority partnerov v pozadí prebiehajúcej spolupráce, pričom odlišné priority následne označujeme za principiálny problém vo veci konštruovania novej, komplexnej rámcovej dohody, ktorá by stanovila definitívne podmienky ďalšej energetickej spolupráce. Hlavnou prioritou v prípade EÚ je mať stály prísun dostatočného množstva dodávok energetických surovín; na jej strane je preto markantná snaha orientovať toto energetické partnerstvo predovšetkým na zabezpečenie prístupu zahraničných investorov na ruský energetický trh a následné vytvorenie transparentného konkurenčného prostredia vo vzájomnom obchode s energetikou. Naopak ruská energetická politika ako taká má predovšetkým strategický význam, čo sa v praxi prejavuje jej orientáciou v prospech aktuálnych zahraničnopolitických záujmov Moskvy. Z tohto dôvodu je ponechanie plnej kontroly nad energetickým sektorom v rukách národnej vlády nevyhnutné, na strane druhej však

táto politika *a priori* zostáva v rozpore so zásadnou požiadavkou EÚ na otvorenie a sprístupnenie ruského energetického trhu zahraničným partnerom.

Proces budovania strategického energetického partnerstva medzi EÚ a Ruskom sa tak v konečnom dôsledku javí ako komplexný problém, ktorý je podľa nás *de facto* reflektom konfrontácie politiky obchodného liberalizmu a štátneho protekcionizmu, navyše znásobený o stret presadzovania normatívnych princípov a pragmatického sledovania individuálnych geopolitických záujmov. Avšak kombináciu týchto faktorov nepovažujeme len za príčinu stagnácie procesu budovania rusko-európskeho energetického partnerstva, ale práve naopak sa domnievame, že stagnácia tohto procesu je len ďalším prejavom existencie historického antagonizmu v zásadných hodnotách medzi západom a východom.

Summary

The thesis „The overview on the EU-Russian negotiations on the development of mutual energy partnership“ focuses on the co-operation in an interdependent energy relation between the EU and Russia. It assumes that the safe and secure supplies of energy are nowadays an inseparable part of the national security of a modern state, whereas, due to the limited amount of primary energy sources most of the states are strongly dependent on the external energy supplies. Thus they are forced to build strategic and reliable energy partnerships with the energy exporters.

The case of the EU in negotiating a new legal framework for its energy co-operation with Russia seems to be a particularly complex example, because the issues related to the energy sector remain mostly in the sphere of national governments' competences of its member states. To be more precise, the EU internal energy market is extremely fragmented, meaning that the member states focus on their individual needs and thus prefer bilateral energy agreements. As a result, the EU is lacking a univocal approach towards the external suppliers, which we find crucial for the development of its energy co-operation with Russia.

In addition to this, the EU has already presented a set of requirements concerning further and deeper liberalisation of the Russian energy market, which, in fact, are in strong contradiction with Moscow's focus on the state control over its energy sector. In this thesis we suppose that the state protectionism over Russian energy sector refers to the Kremlin's tendency to take advantage of its dominant position on the international energy markets, and subsequently use it as a foreign policy tool in order to pursue its economic and especially geopolitical goals. Consequently, we deduce that the main problem in this process consists in incompatible views of the actors on the further direction of their energy co-operation. As a result, despite numerous attempts and continuous negotiations, the EU and Russia have so far been unable to agree on a concrete mutual agreement, which would set up reciprocally accepted regulations for their further energy co-operation and subsequently make a significant contribution to the process of stabilizing the overall energy situation in the region.

Zoznam použitej literatúry

a) Príspevky a monografie:

- BUZAN, Barry; WAEVER, Ole. Regions and powers: the structure of international security.
- ČERNOCH, Filip. Energetická politika EU: pozice na půli cesty. In Waisová, Šárka et al. *Evropská energetická bezpečnost*. 1. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 65-84. ISBN 978-80-7380-148-9
- GRÄTZ, Jonas. The EU Approach towards Energy Security and Russia. In JESIEŃ, Leszek (ed.). *The Future of European Energy Security. Interdisciplinary Conference*. First edition. Kraków : 2006, s. 193-222. ISBN 83-60125-80-5
- HAUKKALA, Hiski. The Making of the European Union's Common Strategy on Russia. In HAUKKALA, Hiski; MEDVEDEV, Sergei (eds.). *The EU Common Strategy on Russia. Learning the Grammar of CFSP*. First edition. Kauhava : Kauhavan sanomalehti, 2001, s. 22-80. ISBN 951-769-115-7
- KACZMARSKI, Marcin. The Influence of Russian Federation on Energy Security in Europe. In JESIEŃ, Leszek (ed.). *The Future of European Energy Security. Interdisciplinary Conference*. 1. vyd. Kraków : 2006, s. 155-163. ISBN 83-60125-80-5
- KIESSNER, Melanie. Dialogue for Power? Energy Relations Between the European Union and Russia. In JESIEŃ, Leszek (ed.). *The Future of European Energy Security. Interdisciplinary Conference*. 1. vyd. Kraków : 2006, s. 121-140. ISBN 83-60125-80-5
- KOSIOR, Katarzyna; MÖGELIN, Chris. Energy Policy and Energy Law of the European Union. In JESIEŃ, Leszek (ed.). *The Future of European Energy Security. Interdisciplinary Conference*. 1. vyd. Kraków : 2006, s. 13-35. ISBN 83-60125-80-5
- LEICHTOVÁ, Magda. EU a Ruská federace: sňatek z rozumu. In Waisová, Šárka et al. *Evropská energetická bezpečnost*. 1. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 9-40. ISBN 978-80-7380-148-9
- LITERA, Bohuslav. Současná situace a výhledy spotřeby, těžby a přepravy energetických surovin v Evropě a zemích postsovětského prostoru do roku 2020. In LITERA, Bohuslav; MAKYTA, Branislav; HIRMAN, Karel; VYKOUKAL,

Jiří; WANNER, Jan (eds). *Energie pro Evropu*. First edition. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 9-49. ISBN 80-86861-70-8

- MAKYTA, Branislav. Energetický dialóg EÚ a RF. In LITERA, Bohuslav; MAKYTA, Branislav; HIRMAN, Karel; VYKOUKAL, Jiří; WANNER, Jan (eds). *Energie pro Evropu*. First edition. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 50-72. ISBN 80-86861-70-8
- MANNERS, Ian. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, 2002. s. 235-258.
- SANDER, Michael. A Conceptual Framework for Analysis of International Energy Relations. An Example of Bilateral Relations between the EU and the Russian Federation. In JESIENÍ, Leszek (ed.). *The Future of European Energy Security. Interdisciplinary Conference*. First edition. Kraków : 2006, s. 223-249. ISBN 83-60125-80-5
- WAISOVÁ, Šárka. Úvodem. Energetická bezpečnost v evropském prostoru: současný stav a střednědobé perspektivy. In Waisová, Šárka et al. *Evropská energetická bezpečnost*. 1. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 9-40. ISBN 978-80-7380-148-9
- YORKAN, Arzu. Energy Security of the European Union. In JESIENÍ, Leszek (ed.). *The Future of European Energy Security. Interdisciplinary Conference*. 1. vyd. Kraków : 2006, s. 65-87. ISBN 83-60125-80-5

b) Internetové zdroje a články v elektronických časopisoch:

- ANOCHIN, Michail; PROROK, Vladimír. Energetická bezpečnost a energetická politika Ruské federace. *Časopis Slovgas*. 2009, roč. 18, č. 2, s. 9-13. Dostupné tiež na WWW: http://www.sgoa.sk/Index_Slovgas_a.htm
- *EU energy and transport in figures: statistical pocketbook 2009*. Directorate-General for Energy and Transport. Luxembourg : Office for the Official Publications of the European communities, 2009. 228 s. Dostupné tiež na WWW: http://ec.europa.eu/transport/publications/statistics/doc/2009_energy_transport_figures.pdf. ISBN 978-92-79-10728-3
- Európska komisia. *Commission Staff working document accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*.

Europe's current and future energy position. Demand-resources-investments.

2008 [online]. 2008 [cit. 2009-11-03]. Dostupné na WWW:

http://ec.europa.eu/energy/strategies/2008/doc/2008_11_ser2/strategic_energy_review_wd_future_position2.pdf

- HIRMAN, Karel. *Energetický dialóg EÚ a Ruska viazne*. 22. marca 2004. [online]. 2004 [cit. 2010-02-07]. Dostupné na WWW: <http://ekonomika.etrend.sk/svet/energeticky-dialog-eu-a-ruska-viazne.html>
- HIRMAN, Karel. *Európska Únia (ani) ako ekonomická veľmoc*. 5. októbra 2006. [online]. 2006 [cit. 2010-02-14]. Dostupné na WWW: <http://www.euractiv.sk/verzia-pre-tlac/clanok/europska-unia-ani-ako-ekonomicka-velmoc>
- KONOPLYANIK, Andrei; WÄLDE, Thomas. Energy Charter Treaty and its Role in International Energy. *Journal of Energy and Natural Resources Law*. 2006, vol. 24, no. 4, s. 523-559. Dostupné tiež na WWW: <http://direct.bl.uk/bld/PlaceOrder.do?UIN=201328080&ETOC=RN&from=searchengine>
- LARSSON, Robert L. *Russia's Energy Policy: Security Dimensions and Russia's Reliability as an Energy Supplier*. Scientific Report. Stockholm : FOI – Swedish Defence Research Agency, 2006. 365 s. Dostupné tiež na WWW: <http://www2.foi.se/rapp/foir1934.pdf>
- LYNCH, Dov. *Russia faces Europe*. *Chaillot Papers n°60*. Vydáva EU Institut for Security Studies, 1991-. Paris: EU Institut for Security Studies, 2003. Dostupné tiež na WWW: <http://www.iss.europa.eu/chaillot/chai60e.pdf>
- MARSHALL, Andrew Gavin. *Controlling the Global Economy: Bilderberg, the Trilateral Commission and the Federal Reserve*. *Global Power and Global Government: Part 3*. 3. augusta 2009. [online]. 2009 [cit. 2009-11-07]. Dostupné na WWW: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=14614>
- NOËL, Pierre. *Beyond dependence: How to deal with Russian gas*. London : European Council on Foreign Relations, 2008. 18 s. Dostupné tiež na WWW: http://ecfr.3cdn.net/c2ab0bed62962b5479_ggm6banc4.pdf
- SLAŠŤAN, Miroslav; JANČO, Milan; VIROVÁ, Viktória; HODÁS, Milan. *Budúcnosť Európskej Únie: Lisabonská zmluva a Slovensko*. Informačná brožúra vydaná pre potreby Ministerstva zahraničných vecí SR. 1. vydanie. Bratislava :

EUROIURIS – Európske právne centrum, 2009. 60 s. Dostupné tiež na WWW :
[http://www.foreign.gov.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_910775B27ADD_C5BEC1257674002F845B_SK/\\$File/Buducnost_EU_Lisabonska_zmluva.pdf](http://www.foreign.gov.sk/App/WCM/media.nsf/vw_ByID/ID_910775B27ADD_C5BEC1257674002F845B_SK/$File/Buducnost_EU_Lisabonska_zmluva.pdf)

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED
INŠTITÚT POLITOLOGICKÝCH ŠTÚDIÍ**

PROJEKT BAKALÁRSKEJ PRÁCE NA TÉMU:

**POHĽAD NA PROCES BUDOVANIA
ENERGETICKEJ SPOLUPRÁCE MEDZI EÚ
A RUSKOM**

autor: Barbora Burcáková
obor a ročník: Politológia a Medzinárodné vzťahy, 3. ročník
akademický rok: 2008/2009
vedúci práce: Doc. PhDr. Běla Plechanovová, CSc.
dátum odovzdania:

Súhlasím s vedením bakalárskej práce:

Doc. PhDr. Běla Plechanovová, CSc.

TÉMA BAKALÁRSKEJ PRÁCE A ZDÔVODNENIE VÝBERU SKÚMANÉHO PROBLÉMU:

Energetika ako jeden z kľúčových sektorov hospodárstva v súčasnosti predstavuje zásadný predpoklad hospodárskej stability a ďalšieho ekonomického rozvoja, je jej preto venovaná nemalá pozornosť politických elít nielen na národnej, ale predovšetkým na nadnárodnej úrovni. Tento fenomén je obzvlášť markantný v prípade EÚ, kde vytvorenie strategickej energetickej politiky dlhodobo zostáva jednou z aktuálnych priorit európskeho spoločenstva. Príčinou je rýchlo rastúca spotreba energie v kontraste s nedostatkom primárnych surovín a následne s jej klesajúcou produkciou, ktorá vedie k výraznej závislosti jednotlivých členských štátov Únie na externých dodávkach energetických surovín. EÚ v súčasnosti importuje viac než 50% zo svojej celkovej spotreby energie a jej postupné rozširovanie o krajiny s vyššou mierou odkázanosti na zahraničné dodávky vo veľkej miere prispelo k už existujúcej energetickej závislosti Únie ako celku. Primárnym cieľom energetickej politiky EÚ je preto zaistiť fungovanie trhu s energiou a zaistiť bezpečnosť dodávok do jednotlivých členských štátov za dostupné a relatívne prijateľné ceny.

V tomto bode je nevyhnutné zdôrazniť, že energetická bezpečnosť EÚ vo veľkej miere závisí na Rusku, resp. ruských dodávkach základných energetických komodít. Podiel ruských dodávok na celkovom importe surovín do EÚ je zhruba 33% v prípade ropy a 40% v prípade zemného plynu, v dôsledku čoho predstavuje Rusko pre EÚ kľúčového partnera v oblasti energetiky, a čo následne poukazuje na nevyhnutnosť uzavretia strategického energetického partnerstva medzi oboma aktérmi. Na druhej strane je však rovnako nevyhnutné poukázať na fakt, že samotné vyjednávanie takéhoto partnerstva predstavuje zložitý a pomerne dlhodobý proces, za začiatok ktorého je možné označiť prvé pokusy o prijatie Energetickej charty, resp. o ratifikáciu Zmluvy k Energetickej charte z r. 1994, pričom je nutné dodať, že tento proces zatiaľ zďaleka nie je ukončený.

K rozhodnutiu zaoberať sa vo svojej práci problematikou energetickej spolupráce medzi EÚ a Ruskom ma priviedol práve záujem preskúmať aktuálny stav ako i samotný proces budovania tohto pre Úniu nevyhnutného partnerstva od jeho spustenia až po súčasnosť. Pozornosť by som chcela zamerať predovšetkým na jeho formálnu stránku, tzn. na postupné kroky, ktoré Únia v tejto veci podnikla a ktoré viedli k zlepšeniu a prehĺbeniu vzájomnej spolupráce, ale taktiež na neúspešné pokusy a hlavné príčiny

v ich pozadí, ktoré naopak trvale bránia vytvoreniu dlhodobého, stabilného a najmä obojstranne akceptovateľného partnerstva.

CIELE VÝSKUMU:

Cieľom výskumu i samotnej práce je zmapovať formálnu stránku procesu vyjednávania strategického energetického partnerstva medzi EÚ a Ruskom. Práca by mala primárne priniesť odpovede na nasledujúce otázky:

- aké sú hlavné motívy/motory a predstavy EÚ o vzájomnej spolupráci s Ruskom v oblasti energetiky?
- aké kroky EÚ doteraz v tejto veci podnikla a aké boli/sú ich výsledky?
- čo stojí v pozadí neúspechu v snahe vybudovať spoločnú energetickú bezpečnosť?

Zároveň by som chcela preveriť hypotézu, že EÚ a Rusko majú rozličné predstavy o podobe vzájomnej spolupráce v oblasti energetiky, ktoré do značnej miery komplikujú dosiahnutie príslušného kompromisu a následne bránia vytvoreniu strategického energetického partnerstva.

STAV A STRATÉGIA VÝSKUMU:

Vzhľadom k tomu, že ide o aktuálnu a pomerne urgentnú tému, ktorej sa v súčasnosti venuje veľké množstvo autorov, zvolila som pre svoju prácu metódu analýzy jednak sekundárnych dát zaoberajúcich sa touto tematikou, ale taktiež primárnych dokumentov prijatých na pôde EÚ. Vychádzať by som chcela z Keohane – Nyeovej teórie vzájomnej závislosti, aplikovaním ktorej by som chcela poukázať na obojstrannú prospešnosť uzavretia energetického partnerstva medzi EÚ a Ruskom.

PREDBEŽNÁ PREDSTAVA O ŠTRUKTÚRE PRÁCE:

Úvod

Stat'

1. Vymedzenie spolupráce *per se* medzi EÚ a Ruskom z perspektívy teórie vzájomnej závislosti
  - 1.1. Potreba spoločnej energetickej bezpečnosti ako ilustrácia existujúcej vzájomnej závislosti medzi oboma aktérmi
2. Legislatívny rámec energetickej politiky EÚ z hľadiska predpokladu pre uzavretie strategického partnerstva Únie ako celku s tret'ou zemou
  - 2.1. „História“ budovania a stabilizácie energetickej spolupráce medzi EÚ s Ruskom
  - 2.2. Energetická charta ako kľúčový dokument pretrvávajúceho procesu stabilizovania kontaktov EÚ s producentmi a dodávateľmi energetických surovín
  - 2.3. Zmrazenie procesu na základe odmietnutia Moskvy ratifikovať Zmluvu k Energetickej charte
  - 2.4. Spustenie Energetického dialógu EÚ a Ruska r. 2000 ako nový pokus o spoluprácu
  - 2.5. Zhrnutie a aktuálny stav
3. Náhľad na možné príčiny zlyhávania harmonizácie predstáv o podobe vzájomnej energetickej spolupráce
  - 3.1. EÚ a jej požiadavky na liberalizáciu ruského trhu s energiami
  - 3.2. Ruský protekcionizmus a snaha o štátnu kontrolu vlastného energetického sektoru za účelom využívania energetického exportu ako jeden z nástrojov svojej zahraničnej politiky

Záver

LITERATÚRA:

a. neperiodická:

Haukkala, H. and Sed, M.: The EU Common Strategy on Russia : learning the grammar of the CFSP, Helsinki, Finland: Ulkopoliittinen instituutti; Berlin: Institut für Europäische Politik, [2001?]

Jesień, L.: The future of European energy security : interdisciplinary conference, Kraków: Tischner European University, 2006

Kalicki, J. H. and Goldwyn, D. L.: Energy and security : toward a new foreign policy strategy, Washington, D.C: Woodrow Wilson Center Press, Baltimore; Johns Hopkins University press, c2005

Litera, B. [et al.]: Energie pro Evropu : energetická spolupráce Ruska a zemí postsovětského prostoru s Evropskou unií, Praha: Eurolex Bohemia, 2006

Loužek, M., Bartuška, V. [et al]: Energetická politika : sborník textů, Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2009

Malfliet, K., Verpoest, L., Vinokurov, E.: The CIS, the EU and Russia : challenges of integration, New York: Palgrave Macmillan, 2007

Roggenkamp, M. [et al.]: **Energy** law in Europe : national, **EU** and international law and institutions, Oxford: Oxford University Press, 2001

Velychenko, S.: Ukraine, the EU and Russia: history, culture and international relations, New York: Palgrave Macmillan, 2007

Waisová, Š. [et al.]: Evropská energetická bezpečnost, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008

a. periodická:

Lynch, Dov 2006. *Russia faces Europe*. Chaillot Paper Monograph n°60, Paris: Institute for Security Studies

Zhang, S. Y.: The proposed **EU** energy security package vis-à-vis EU law. In: European environmental law review, 13/6 (2004), s. 170-176

b. dokumenty

Energetická bezpečnost - geopolitické souvislosti (projekt Nadace ČEZ), Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, 2008

legislativa EÚ

Larsson, Robert L. 2006. *Russia's Energy Policy: Security Dimensions and Russia's Reliability as an Energy Supplier*, Stockholm: FOI – Swedish Defence Research Agency's Scientific Report

Litera, B.: Energetické suroviny: k problematice závislostí a nezávislosti v euroasijském prostoru, Praha: Fakulta sociálních věd, 2006

c. internetové zdroje

<http://ec.europa.eu>

www.energy.eu

www.energypolicyblog.com

www.euractiv.com